

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 18.11.2002
COM(2002) 626 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE
AAN DE RAAD EN HET EUROPEES PARLEMENT**

**over de wetgeving inzake het welzijn van landbouwhuisdieren in derde landen
en de gevolgen voor de EU**

I. Algemeen

- 1 Het wordt steeds duidelijker dat de consument zeer veel belang hecht aan een goede behandeling van de dieren die gebruikt worden voor de voedselproductie, wordt steeds beter begrepen. Daarom is in de voorbije jaren de EU-regelgeving inzake dierenwelzijn gestaag toegenomen. Deze tendens zal zich wellicht sneller ontwikkelen, met name in het licht van het Protocol bij het Verdrag van Amsterdam dat de ambities van de EU-Instellingen om de welzijnsnormen te verscherpen, heeft vergroot. Tevens groeit het besef dat hoge welzijnsnormen de voedselveiligheid en -kwaliteit zowel direct als indirect beïnvloeden en dat de regelgeving en de steunregelingen in de landbouw dienovereenkomstig moeten worden aangepast.
- 2 Deze ontwikkelingen hebben echter voor de producenten ook extra kosten meegebracht. Uiteraard hebben eisen die investeringen en veranderingen in het bestaande productiesysteem meebrengen, een effect op de productiekosten. Dat is echter moeilijk te kwantificeren. In een mededeling over het welzijn van varkens¹ heeft de Commissie de extra kosten in verband met de afschaffing van de individuele zeugboxen geraamd op € 0,006 tot € 0,02 per kg geslacht gewicht, naargelang van de duur van de overgangperiode. Verwacht wordt dat de kosten bij de eierproductie nog hoger zullen uitkomen. In een studie van een aantal dierenwelzijnorganisaties² wordt gesproken van een stijging met 8% vanaf 2003 (meer ruimte in batterijen) en nog eens 16% vanaf 2012 (verbod op legbatterijen). De Commissie zal deze economische consequenties van naderbij onderzoeken alvorens besprekingen te beginnen over de voor 2007 geplande herziening van de richtlijn inzake legkippen.
- 3 De extra kosten als gevolg van strengere welzijnsnormen zouden, althans gedeeltelijk, moeten kunnen worden gecompenseerd aangezien de consument bereid is voor de strengere normen een prijs te betalen. Toch bestaat de vrees dat kosten die niet rechtstreeks kunnen worden gecompenseerd, de EU-producenten in de concurrentie met ingevoerde producten uit derde landen kunnen verzwakken. Dat kan op zijn beurt meebrengen dat de betrokken strengere normen worden ondermijnd. In verband met dit tweeledige probleem hebben de lidstaten de Commissie gevraagd een vergelijking te maken met de normen inzake dierenwelzijn in derde landen, en na te gaan wat de gevolgen zijn van normverschillen.

¹ Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement betreffende het welzijn van varkens in intensieve houderijsystemen, waarbij met name wordt ingegaan op het welzijn van zeugen (mate van beperking van de bewegingsvrijheid, groepshuisvesting), COM(2001) 20 definitief, 16.1.2001, http://europa.eu.int/eur-lex/nl/com/pdf/2001/com2001_0020nl01.pdf

² "Hardboiled reality – animal welfare-friendly egg production in a global market", 2001, ingediend door RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) en Eurogroup for Animal Welfare

- 4 Het daarmee samenhangende onderzoek is lang niet voltooid. Er bestaat geen internationale eensgezindheid over het belang van dierenwelzijn, en de maatregelen die in de EU worden uitgevoerd, kunnen niet meteen vergeleken worden met in derde landen geldende normen. Een van de redenen is dat moeilijk kan worden omschreven wat precies het effect is van dierenwelzijn op de diergezondheid en de voedselveiligheid. De manier waarop dierenwelzijn wetenschappelijk wordt benaderd, wordt momenteel wereldwijd opnieuw bekeken, met name om na te gaan hoe ethische en culturele overwegingen het begrip ervan beïnvloeden³. Toch wordt, onder druk van de consument, duidelijk gestreefd naar betere normen. Deze door de consument gestuurde ontwikkeling kan alleen worden aangemoedigd. Het concurrentiële nadeel dat zou kunnen ontstaan omdat niet overal dezelfde regels gelden, is een complex probleem. Uit de beschikbare informatie lijkt een verstoring van de concurrentieverhoudingen in de landbouw vooral te kunnen ontstaan bij meer intensieve houderijmethoden, met name in de varkens- en de pluimveesector.
- 5 Volgens de Commissie worden deze vraagstukken terecht nader onderzocht. Het is duidelijk dat verstoring van de concurrentie vanwege verschillen in de toegepaste normen, al dan niet in het nadeel van de EU-producenten, de toepassing van strengere welzijnsnormen kan ondermijnen. Het is echter niet meteen duidelijk met welke middelen dergelijke verstoring kan worden tegengegaan. De Commissie ziet voor dit probleem verschillende oplossingen:
- De normale marktmechanismen, aangezien de consument en de handelaar steeds meer waarde hechten aan strengere normen en dit kan doorwerken in de prijsvorming.
 - Internationale dialoog, aangezien de EU zijn handelspartners uitnodigt tot overleg om op een constructieve manier meer plaats in te ruimen voor dierenwelzijn zonder dat dit de handel verstoort. Vooral het OIE en de Raad van Europa lijken bij machte dit proces te stimuleren.
 - De EU moet bilateraal met individuele handelspartners de inspanning voortzetten om de toepassing van dierenwelzijnsnormen te bevorderen. Dit kan met name door veterinaire en fytosanitaire bepalingen op te nemen in bilaterale handelsovereenkomsten. Op termijn kan dit bijdragen tot gelijklopende multilaterale inspanningen.
 - Etiketteringsregelingen, met al dan niet dwingende voorschriften, kunnen ook een belangrijke bijdrage leveren. De consumenten dringen steeds meer aan op strengere normen en er moeten methoden worden gevonden om hen de nodige informatie over de normen ter beschikking te stellen. De onlangs ingevoerde etiketteringsvoorschriften voor eieren zijn een stap in de goede richting, die wellicht navolging kan krijgen op andere domeinen. De regeling moet echter nog worden verbeterd om ook internationaal te worden erkend.

³ Zie: D. Fraser – Farm Animal Production: Changing agriculture in a changing culture – Journal of applied Animal Welfare Science, 4(3), 2001, blz. 175-190

- In het landbouwbeleid van de EU wordt de klemtoon steeds meer gelegd op kwaliteit, eerder dan op kwantiteit. Dit kwaliteitsconcept omvat een reeks prioriteiten, waaronder betere voedselveiligheid, milieubescherming, plattelandontwikkeling, landschapszorg en dierenwelzijn. In het kader van traditionele prijsmechanismen kunnen belangrijke aspecten zoals dierenwelzijn niet altijd volledig worden verdisconteerd in de aan de producenten betaalde prijs. Als daaraan de door de burgers gevraagde prioriteit moet worden verleend, moeten nieuwe mechanismen worden onderzocht om deze tekortkoming te verhelpen.
- 6 In deze mededeling wordt niet exclusief voor één van bovenstaande oplossingen gekozen. Er moeten, integendeel, op al die gebieden inspanningen worden geleverd. Dit stemt volledig overeen met de uiteenlopende aard van de maatregelen ter bevordering van het dierenwelzijn. Daaruit blijkt tevens de bedoeling van het Protocol betreffende de bescherming en het welzijn van dieren, op grond waarvan de Europese Instellingen en de lidstaten sinds 1999 verplicht zijn met dierenwelzijn rekening te houden bij het uitstippelen en uitvoeren van het beleid van de Gemeenschap op het gebied van landbouw, vervoer, interne markt en onderzoek. In het protocol worden dieren omschreven als "wezens met gevoel" (d.i. wezens die pijn kunnen voelen), op dat ogenblik een zeer belangrijk signaal.

II. Achtergrond

MANDAAT

- 7 Bij de besprekingen in de Raad van Ministers ter voorbereiding van Richtlijn 98/58/EG inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren⁴ hebben de lidstaten vooral de aandacht gevestigd op de wetgeving op het gebied van dierenwelzijn in de derde landen waarmee de Unie handelsrelaties onderhoudt. Krachtens artikel 8 van de richtlijn dient de Commissie de Raad een mededeling te doen toekomen waarin de wetgeving van andere landen wordt vergeleken met die van de Unie en waarin wordt nagegaan welke de consequenties daarvan zijn voor de wetgeving van de EU en voor de concurrentie in deze sector. Dit is de gevraagde mededeling.
- 8 De aanzet voor de dierenwelzijnswetgeving in de Unie werd enkele decennia geleden gegeven met de richtlijn van 1974 betreffende de verdoving van dieren vóór het slachten⁵.
- 9 Vanaf 1986 werden richtlijnen vastgesteld voor varkens, kalveren en legkippen en inzake het vervoer van dieren (later werden die bepalingen bijgesteld in het licht van nieuwe wetenschappelijke gegevens). In juni 2001 is een richtlijn vastgesteld waarbij een verbod is ingesteld op het in afzondering houden van drachtige zeugen.

⁴ Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20.7.1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren; PB L 221 van 8.8.1998, blz. 23-27

⁵ Een lijst van de belangrijkste wetgevingsbesluiten van de EU met betrekking tot het dierenwelzijn is opgenomen in aanhangsel 5

- 10 Bij een verordening van 1998 is bepaald dat uitvoerrestituties voor levende runderen nog alleen worden uitgekeerd wanneer wordt voldaan aan de communautaire wetgeving inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer.
- 11 Bij Richtlijn 1999/74/EG zijn minimumnormen vastgesteld voor de bescherming van legkippen en in december 2000 is bij verordening van de Raad een regeling ingevoerd betreffende de verplichte etikettering van eieren op basis van die normen (deze regeling geldt ook voor ingevoerde eieren).
- 12 Om een vergelijking te kunnen maken met de situatie in derde landen heeft het directoraat-generaal Gezondheid en consumentenbescherming (SANCO) van de Commissie een aanzienlijke hoeveelheid gegevens van en over die derde landen verzameld. In deel I wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek. In deel II worden conclusies getrokken met betrekking tot de consequenties voor verdere maatregelen. Voorts zijn er ook zes aanhangsels waarin een samenvatting wordt gegeven van de ontvangen gegevens en van andere achtergrondinformatie.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN VAN HET ONDERZOEK BETREFFENDE DE WETGEVING IN DERDE LANDEN

- 13 SANCO heeft contact opgenomen met de belangrijkste landen die aan de Unie levende dieren en dierlijke producten leveren, en heeft hen informatie gevraagd over hun wetgeving betreffende het welzijn van landbouwhuisdieren. 73 landen hebben geantwoord (de relevantste antwoorden zijn samengevat in aanhangsel 1). De wisselende kwaliteit van de verstrekte informatie en de zeer verschillende omstandigheden in de betrokken landen maken het moeilijk concrete conclusies te formuleren. Desalniettemin kunnen de volgende algemene opmerkingen worden gemaakt:

GEEN ALGEMEEN ERKENDE, SPECIFIEKE NORMEN OP INTERNATIONAAL NIVEAU

- 14 De ontvangen gegevens hebben hoofdzakelijk betrekking op wreedheid jegens dieren in het algemeen. Slechts enkele landen verwijzen specifiek naar het welzijn van landbouwhuisdieren (het onderwerp van deze mededeling).
- 15 In de meeste landen worden individuele gevallen van wreedheid jegens dieren als ethisch verwerpelijk aangemerkt (zij het in verschillende mate) en in bepaalde gevallen voorziet de wet ook in straffen. In vele gevallen worden dieren wettelijk beschouwd als wezens met gevoel.
- 16 Toch zijn er slechts weinig tekenen die erop wijzen dat de nationale wetgevingen op wereldvlak naar elkaar toe groeien doordat ze op identieke of vergelijkbare principes worden gebaseerd. Ook de wetenschappelijke normen liggen nog steeds ver uiteen. De definitie van bescherming van landbouwhuisdieren verschilt van land tot land naargelang van de culturele, de wetenschappelijke, de religieuze, de economische en de politieke context.

17 Bij gebrek aan gemeenschappelijke normen is de wetgeving in vele gevallen gebaseerd op de steeds vaker voorkomende "vijf vrijheden". Die vijf vrijheden zijn in 1979 omschreven door de "Farm Animal Welfare Council" een adviesorgaan van het ministerie van Landbouw van het Verenigd Koninkrijk, en het zijn:

- geschikt en voldoende voedsel en water,
- afdoende bescherming tegen weersinvloeden,
- de mogelijkheid tot het ontwikkelen van normale gedragspatronen,
- de minimalisering van pijn of ongemak in de omgang met de dieren,
- bescherming tegen ziekte.

AANZIENLIJKE VOORUITGANG IN DE LAATSTE TIEN JAAR, VOORAL IN DERDE LANDEN IN EUROPA EN IN SOMMIGE OESO-LANDEN

18 Via campagnes in de media en het lobbywerk van een steeds groter aantal NGO's is het grote publiek in vele (hoofdzakelijk ontwikkelde) landen zich steeds beter bewust geworden van deze problematiek, wat heeft geleid tot een aanzienlijke vooruitgang op wetgevend gebied, vooral in de laatste vijf jaar.

19 De nakende uitbreiding van de EU is voor de kandidaat-lidstaten een goede reden om in versneld tempo nieuwe regelgeving vast te stellen; terzelfder tijd is de steeds groeiende bewustwording bij het grote publiek voor de regeringen in die landen een stimulans om de EU-normen op het gebied van het welzijn van dieren zo snel mogelijk in bindende regels vast te leggen. De deelneming van die landen aan initiatieven van de Raad van Europa vergemakkelijkt ook de harmonisering van de wetgeving op het gebied van het dierenwelzijn. Met name legt de Raad van Europa zich toe op de verdere uitwerking van vijf conventies (de eerste dateert al van 1968) over diverse aspecten van het dierenwelzijn, met name tijdens internationaal vervoer, op het bedrijf en bij het slachten (zie aanhangsel 2).

TWEE TYPES DIERENWELZIJNSCODES: BINDENDE EN FACULTATIEVE

20 De maatregelen op het gebied van het dierenwelzijn in de verschillende landen zijn tweërlei: bindende voorschriften enerzijds en facultatief toe te passen (d.i. op vrijwilligheid gebaseerde) gedragscodes anderzijds (zie aanhangsel 1).

21 Landen in de eerste groep hebben over het algemeen bindende nationale voorschriften die zijn vastgesteld ter uitvoering van een kaderwet inzake het welzijn van dieren of de bescherming van dieren. (De meeste landen van het Britse Gemenebest bijvoorbeeld behoren tot deze categorie.) Die wetten bevatten meestal zeer algemene bepalingen betreffende de verzorging en de behandeling van dieren, namelijk gezelschapsdieren en dieren die niet alleen worden gehouden voor de voedselproductie, maar ook voor wetenschappelijke doeleinden, als pelsdier of voor de vervaardiging van andere producten. Meestal bevatten zij geen specifieke voorschriften inzake houderijmethoden (b.v. bezettingsdichtheden), maar vormen zij het wettelijke kader of de basis voor meer specifieke regelingen en aanbevelingen ter zake.

- 22 In de tweede categorie landen (en dat is de meerderheid) ligt de nadruk vooral op de particuliere, vrijwillige initiatieven en minder op het regelgevende werk van de overheid, met een lange reeks codes en richtsnoeren die door de producenten op vrijwillige basis worden toegepast. In vele gevallen is het de bedoeling de consument gerust te stellen over de herkomst van de dierlijke producten. Vaak zijn de regels opgesteld in samenwerking met bevoegde overheidsinstanties of met NGO's (vooral consumentenverenigingen). Meestal gaat het om etiketteringsvoorschriften in combinatie met controle op de naleving ervan en certificering.
- 23 Wereldwijde marketingstrategieën bevestigen dat zowel producenten als detailhandelaars bereid zijn nieuwe criteria toe te passen ten einde de consument een waardevoller product aan te bieden. Uitgangspunt is dat "wijzigingen in de markt ertoe leiden dat minder mensen naar de supermarkt gaan voor het goedkoopste stukje vlees en dat zij integendeel bereid zijn een hogere prijs te betalen voor op verantwoorde wijze geproduceerde kwaliteitsproducten"⁶. Een duidelijk voorbeeld van deze ontwikkeling is dat onlangs eisen inzake dierenwelzijn zijn opgenomen in talrijke bestaande kwaliteitsborgingsregelingen voor vlees van pluimvee. Daardoor wordt ingespeeld op de vraag van de consument naar een gezonder en veiliger product. Omgekeerd zijn producenten er vooral voor bevreesd marktaandeel te verliezen indien hun producten slecht scoren uit een oogpunt van veiligheid of welzijn. Deze tendens is bijzonder sterk in de EU waar de consument alsmaar meer aandringt op de toepassing van dierenwelzijnsnormen en van hoge kwaliteitsnormen in het algemeen.
- 24 Een interessant voorbeeld in dit verband is het volgende: het ministerie van Landbouw van de VS maakte onlangs plannen bekend om stringenter richtsnoeren voor slachthuizen uit te vaardigen nadat in die richting enige druk was uitgeoefend door dierenrechtengroeperingen en door een levensmiddelenbedrijf met vestigingen over de hele wereld. Dat bedrijf riep op tot nultolerantie ten aanzien van overtredingen van het dierenwelzijn in slachthuizen en zei: *"Wij geloven dat mensen die onze producten eten, ervan uitgaan dat de dieren op een humane manier worden behandeld."* In een brief aan het bedrijf verklaarde het ministerie van Landbouw van de VS dat de voorgestelde maatregelen tegemoet zouden komen aan de fundamentele problemen die het bedrijf aan de orde had gesteld⁷.

⁶ Financial Times: "NZ venison producers find a ready market for safe meat" by T. Hall (29.3.2001).

⁷ 9 CFR Ch. III (1-1-01 Edition) Part 313 – Humane Slaughter of Livestock. On the Web: <http://www.access.gpo.gov/nara/cfr/index.html#page 1>

WETGEVENDE INITIATIEVEN VAN DE EU WERKEN INSPIREREND VOOR ONZE HANDELSPARTNERS

- 25 De wetgeving in de EU inzake dierenwelzijn kan de vergelijking met die in derde landen goed doorstaan, al laat de naleving⁸ ervan vaak te wensen over. Overigens is die wetgeving door verschillende andere landen als voorbeeld genomen. Een voorbeeld van de wijze waarop communautaire wetgeving veranderingen kan teweeg brengen, met als resultaat een internationale consensus over een beter dierenwelzijn, is het in 2000 na besprekingen met de Chief Veterinary Officers van de kandidaatlanden opgestelde actieplan. Dat actieplan voorziet in de tenuitvoerlegging op korte termijn van de belangrijkste eisen van de EU-wetgeving inzake het vervoer van dieren, vooral van paarden. Kort daarna hebben de Sloveense autoriteiten meegedeeld dat zij het plan toepasten. In andere kandidaatlanden worden die regels momenteel omgezet; Litouwen en Hongarije hebben al meegedeeld dat zij gelijkwaardige regels toepassen.
- 26 De vooruitgang die de kandidaatlanden maken bij de toepassing van het "acquis communautaire", leidt tot een toegenomen activiteit van de Raad van Europa op het gebied van de dierenbescherming: de werkzaamheden in Straatsburg met betrekking tot diverse problemen op het vlak van het dierenwelzijn brengen Europa steeds dichterbij een algemene consensus over uniforme beginselen.
- 27 Een ander voorbeeld van de inspirerende werking van de EU-wetgeving op de dierenwelzijnsnormen elders, is te vinden bij het OIE (voor deze "Wereldorganisatie voor Diergezondheid", zie aanhangsel 4). De aanbevelingen van het OIE betreffende de bescherming van dieren tijdens het vervoer zijn ongetwijfeld gebaseerd op de geldende communautaire wetgeving en op de initiatieven van de Raad van Europa. Ook de recente opneming van het dierenwelzijn in het werkprogramma is een reactie op de ontwikkeling van de dierenwelzijnsproblematiek in de voorbije jaren in de wereld, maar vooral in de EU. De werkzaamheden van het OIE inzake de normen voor dierenwelzijn zullen ongetwijfeld ook worden beïnvloed door de lopende besprekingen binnen de EU en door de onderhandelingen met de kandidaatlanden. De EU heeft er ook sterk voor gepleit dat dierenwelzijn zou worden opgenomen in de agenda van de Wereldhandelsorganisatie, terwijl dit tegenwoordig niet als een volwaardig probleem wordt erkend.
- 28 Wat de situatie in ontwikkelingslanden betreft, mag de komende decennia een aanzienlijke stijging van de veeproductie worden verwacht, waardoor veel intensievere landbouwmethoden nodig zullen zijn. De Gemeenschap is ertoe verbonden deze ontwikkeling te begeleiden via ontwikkelingsprogramma's die de duurzaamheid van dit proces moeten garanderen. Behalve aan het milieuaspect in verband met het gebruik van de natuurlijke hulpmiddelen, zal in internationale ontwikkelingssteun ook steeds meer aandacht moeten worden besteed aan het de dierenwelzijnsaspecten van de intensieve veehouderij, het industriële slachten en de vervoersomstandigheden.

⁸

Hoe de nationale autoriteiten tekort schieten bij het doen naleven van de wetgeving wordt bijvoorbeeld opgemerkt in een Verslag van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement over de ervaringen van de lidstaten sinds de tenuitvoerlegging van Richtlijn 95/29/EG van de Raad tot wijziging van Richtlijn 91/628/EEG inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer, COM(2000) 809 definitief, 6.12.2000, http://europa.eu.int/comm/food/fs/aw/aw_legislation/transport/report_nl.pdf

- 29 In het kader van het internationale initiatief “Livestock, Environment and Development” (LEAD⁹) voert de Commissie momenteel samen met het VK een studie uit in Azië en Latijns-Amerika om de beleidsmakers te kunnen uitleggen hoe betere kennis toe te passen voor ecologisch duurzame en eerlijke vormen van ontwikkeling van de veeteelt, met inbegrip van dierenwelzijn. Bovendien is men er in het algemeen over eens dat een hoge prioriteit moet worden toegekend aan dierenwelzijn en dat ontwikkelingssteun niet mag worden gebruikt voor de oprichting of de bevordering van houderijsystemen die het dierenwelzijn negatief beïnvloeden.

III. CONSEQUENTIES EN VERDERE MAATREGELEN

- 30 Welke richting slaan we in met de communautaire maatregelen inzake het dierenwelzijn? In dit deel schetsen we de mogelijke EU-strategieën, in de eerste plaats inzake de betrekkingen met derde landen¹⁰, vervolgens inzake de onderling samenhangende gebieden wetenschappelijk onderzoek¹¹ en etikettering, en ten slotte inzake de rechtstreekse betalingen aan producenten als voorgesteld in het voorstel voor de hervorming van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB).

WAAROM DIERENWELZIJN EEN ESSENTIEEL ONDERDEEL IS VAN HET EU-BELEID INZAKE VOEDSELVEILIGHEID

- 31 Onderzoek heeft uitgewezen dat dieren die goed worden behandeld en normale gedragspatronen kunnen ontwikkelen, gezonder zijn dan dieren die slecht worden behandeld. Sedert de jaren zeventig is steeds meer informatie verzameld waaruit blijkt dat voortdurende fysieke stress bij dieren (bijvoorbeeld als gevolg van de huisvestingsomstandigheden) niet alleen gevolgen heeft voor hun gedrag maar ook voor hun fysiologie, en kan resulteren in prepathologische of zelfs pathologische verschijnselen. Onderzoek wordt verricht naar de ontwikkeling en de normalisering van methoden om het welzijn van dieren wetenschappelijk te meten¹².

⁹ Het LEAD-initiatief (Livestock, Environment And Development – Veeteelt, Milieu en Ontwikkeling) is een interinstitutioneel project met het FAO-secretariaat. Het initiatief wordt gesteund door de Wereldbank, de Europese Unie (EU), het Ministerie van Buitenlandse Zaken (Frankrijk), het Duits Federaal Ministerie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling via GTZ (Duitsland), het Department for International Development (Verenigd Koninkrijk), de US Agency for International Development (VSA), het Internationaal Ontwikkelingsbureau (Denmark), het Zwitsers Bureau voor ontwikkeling en samenwerking (Zwitserland), en de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO). Het beoogt een groter bewustzijn, een betere kennis en een beter begrip van de wisselwerking tussen veeteelt en milieu; voorts wordt gezocht naar adequate oplossingen voor het beheer op het gebied van veeteelt en milieu op regionaal en nationaal niveau en wordt ernaar gestreefd de idee van veeteelt en milieu te introduceren in het beleid en de projecten van de regering en van de donatoren

¹⁰ Bilaterale en multilaterale overeenkomsten, met inbegrip van WTO, OIE en CoE

¹¹ De samenhang tussen dierenwelzijn, diergezondheid en voedselveiligheid

¹² COST Action 846 : “Measuring and Monitoring Farm Animal Welfare” Dr H.J. Blokhuis - Institute for Animal Science and Health (ID-Lelystad) – Netherlands

- 32 In het kader van lopend wetenschappelijk onderzoek wordt in vele gevallen aandacht besteed aan dierenwelzijn als actief element van diergezondheid of, juister, aan extreme houderijomstandigheden (in verband met intensievere productie) als oorzaak van ziekte bij dieren. Een van de meest extreme gevallen is dat van pluimvee: de versnelde groei van braadkuikens leidt tot een sneller metabolisme en een hogere zuurstofbehoefte, duidelijk boven de capaciteit van de dieren op het gebied van ademhaling en bloedcirculatie. Het resultaat is een toegenomen mortaliteit als gevolg van ascites (buikwaterzucht) en andere daarmee samenhangende problemen¹³.
- 33 Ondertussen wordt meer onderzoek verricht naar het verband tussen diverse factoren van dierenwelzijn en de kwaliteit van de producten, bijvoorbeeld het effect van vervoer en omstandigheden in het slachthuis op de kwaliteit van het vlees. Het mechanisme dat verantwoordelijk is voor de invloed van transportstress op de gezondheid van dieren is zeer complex. Deze stress, meestal "shipping fever syndrome" genoemd, kan leiden tot een afname van het immuunsysteem tijdens en na het vervoer. Dat betekent een grotere gevoeligheid voor infecties, doordat de infectiedrempel (d.i. de hoeveelheid pathogeen die vereist is om ziekte te veroorzaken) is verlaagd.
- 34 Diverse pathogenen (microben, virussen, parasieten) die onder normale houderijomstandigheden niet tot ziekte leiden, kunnen na het vervoer van de dieren agressiever worden, zich sneller verspreiden en toch ziekte veroorzaken. Transportstress kan pathogene agentia die aanwezig zijn in symptoomloze dragerdieren weer activeren en excretie veroorzaken, wat dan leidt tot klinische ziekte bij andere dieren. Dat leidt weer tot een hogere morbiditeit en mortaliteit. Volgens een recent advies van het Wetenschappelijk Comité voor de gezondheid en het welzijn van dieren van de EU kan transportstress zowel het niveau als de duur van de uitscheiding van pathogenen door subklinisch besmette dieren stimuleren, waardoor die dieren besmettelijker worden.
- 35 Hoewel op dit gebied meer onderzoek vereist is, wordt door steeds meer detailhandelaars over de hele wereld erkend dat dierenwelzijn van zeer groot belang is voor het imago en de uiteindelijke kwaliteit van het product. Daardoor ontstaat de behoefte aan betrouwbare systemen voor de bewaking van de status en de risico's op het gebied van het dierenwelzijn op het bedrijf zelf, teneinde afdoende garanties betreffende de productieomstandigheden te kunnen bieden.
- 36 Bijgevolg wordt in steeds ruimere mate geaccepteerd dat er een verband bestaat tussen dierenwelzijn en diergezondheid en, bij uitbreiding, ook tussen dierenwelzijn en voedselveiligheid en kwaliteit.

¹³ Verslag van het Wetenschappelijk Comité voor de gezondheid en het welzijn van dieren betreffende het welzijn van kippen die gehouden worden voor de vleesproductie (2000)

- 37 In haar Witboek over voedselveiligheid¹⁴ verklaart de Europese Commissie zich voorstander van een "alomvattende, geïntegreerde aanpak" van de voedselveiligheid, die niet alleen betrekking moet hebben op de hele voedselketen (van boer tot bord) maar ook op de contacten van de EU met derde landen en op haar aanwezigheid in internationale fora. (De lidstaten hebben verklaard dat zij deze aanpak bijtreden.) De integratie van het dierenwelzijn in het voedselveiligheidsbeleid en de bevordering ervan op internationaal niveau zijn goede voorbeelden van deze aanpak. Aldus wordt ook voldaan aan de voorwaarde van het Protocol bij het Verdrag waarin wordt geëist dat op de relevante gebieden van het EU-beleid ten volle rekening wordt gehouden met dierenwelzijn.

STREVEN NAAR EEN INTERNATIONALE CONSENSUS

DE PUNTEN VAN DISCUSSIE EN DE BETREKKINGEN MET DE WTO

- 38 De EU sluit zich aan bij het standpunt dat voorschriften inzake dierenwelzijn niet mogen worden gebruikt voor protectionistische doeleinden. Dit mag echter niet beletten dat op internationaal niveau grotere inspanningen worden geleverd om erkenning te krijgen voor de EU-normen op dit gebied en ervoor te zorgen dat ze stroken met de handelsverplichtingen. Krachtens de overeenkomsten van de Wereldhandelsorganisatie – vooral de GATT (Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel), de AoA (Overeenkomst inzake de landbouw), TBT (Overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen) en de SPS (Overeenkomst inzake sanitaire en fytosanitaire maatregelen) – is de toepassing van maatregelen die leiden tot een overbodige beperking van het handelsverkeer of tot discriminatie tussen de leden of tussen ingevoerde en nationale producten, illegaal. Aangezien de meningen verdeeld zijn over de mate waarin dierenwelzijn een volwaardige beleidsdoelstelling is en er bij het beslechten van geschillen geen aanbevelingen voor interpretatie zijn, zou een eenzijdige toepassing door de EU van haar dierenwelzijnsnormen als voorwaarde voor de invoer van producten uit derde landen¹⁵, kunnen worden aangevochten door de handelspartners van de EU.
- 39 Om het probleem in de belangstelling te brengen heeft de EU in juni 2000 tijdens de speciale zitting van het Comité van de WTO inzake landbouw een document ingediend inzake "dierenwelzijn en handel in de landbouw" (opgenomen in aanhangsel 6)¹⁶. Bij de bespreking van het document is gebleken dat diverse derde landen over de hele wereld de door de Unie genomen maatregelen niet associeerden met enige sociale bekommernis, maar wel vreesden dat de maatregelen zouden resulteren in aanzienlijke handelsbelemmeringen. Bovendien bestaat in bepaalde kringen de idee dat dit alleen een probleem is voor "rijke landen".

¹⁴ COM(1999) 719 definitief van 12.1.2000,
http://europa.eu.int/comm/dgs/health_consumer/library/pub/pub06_nl.pdf

¹⁵ Relevante gegevens inzake handelsstromen voor dieren en dierlijke producten zijn opgenomen in aanhangsel 3

¹⁶ Zie ook de volgende WTO-documenten: EU: comprehensive negotiating proposal G/AG/NG/W/90; EU: food quality: improvement of market access opportunities G/AG/NG/W/18

- 40 Ondanks die terughoudendheid werd in de conclusies van het overleg in Doha in 2001 (in tegenstelling tot de besprekingen in Seattle) toch enige vooruitgang geconstateerd, in die zin dat andere dan pure handelsoverwegingen, bijvoorbeeld dierenwelzijn, werden opgenomen in de agenda voor toekomstige landbouwonderhandelingen.
- 41 Toch moet verder worden gewerkt aan de algemene erkenning van andere dan handelsoverwegingen, bijvoorbeeld het globaliseringsproces. En er zijn reeds tekenen die wijzen op een verschuiving van de houding van negatief naar neutraal. De steeds dringender vraag van consumenten en handelaars naar strenge dierenwelzijnsnormen wordt niet alleen steeds beter begrepen in de EU, maar ook in derde landen. De Commissie moet er vooral naar streven de leden van de WTO volledig te winnen voor het standpunt van de EU.
- 42 Er zijn twee redenen waarom deze strategie moet worden gevolgd: op puur ethische gronden en wegens de hogere kosten die de EU-normen meebrengen zowel voor de producenten als voor de consumenten.
- 43 Het bereiken van een consensus via de WTO is altijd een moeilijke aangelegenheid wegens de verschillen op het gebied van ethiek, cultuur, economie en beleid (zoals blijkt uit de voor deze mededeling verzamelde gegevens). Terwijl wordt gestreefd naar directe vooruitgang via de landbouwonderhandelingen in het kader van de WTO is het even belangrijk dat terzelfder tijd ook andere wegen worden bewandeld.
- 44 Deze parallelle activiteiten kunnen diverse vormen aannemen, bijvoorbeeld promotie van andere dan handelsbelangen in internationale fora, organisatie van workshops en conferenties, en zij moeten twee belangrijke doelstellingen hebben: de totstandbrenging van het verband tussen diergezondheid, dierenwelzijn en voedselveiligheid (hierover later meer) en de totstandbrenging van multilaterale normen inzake dierenwelzijn, die later als referentie kunnen dienen in het kader van de WTO.

MULTILATERALE NORMEN INZAKE DIERENWELZIJN: EEN INTERNATIONAAL KADER

- 45 Er zijn twee manieren om te komen tot gemeenschappelijke welzijnsnormen: onder de auspiciën van een bevoegde internationale organisatie of via het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten.

VASTSTELLING VAN NORMEN IN HET KADER VAN HET OIE

- 46 Het OIE (of de Wereldorganisatie voor Diergezondheid, zie aanhangsel 4) heeft, sedert de oprichting ervan in Parijs in 1924, een cruciale rol vervuld in de internationale handelsbesprekingen en veterinaire overeenkomsten. De diergezondheidscode, die sedert de jaren 60 geleidelijk is uitgewerkt op vrijwillige basis, was in 1995 een internationale referentie op het vlak van de diergezondheid en is ook erkend in de SPS-overeenkomst. De Codex Alimentarius - een levensmiddelencode die in 1962 tot stand is gekomen op gezamenlijk initiatief van de FAO en de WHO - vervult een soortgelijke rol op het gebied van de voedselveiligheid.

- 47 Hoewel iedereen het erover eens is dat er geen specifieke evenwaardige referentie-instantie is voor het welzijn van dieren, zijn in de OIE-code toch enkele aanbevelingen opgenomen betreffende het vervoer van dieren. (Verschillende derde landen hebben hiernaar verwezen in hun antwoord aan SANCO.) Bovendien heeft het Internationaal Comité van het OIE in 2001 een resolutie goedgekeurd waarbij het dierenwelzijn is opgenomen in het werkprogramma voor de komende vijf jaar. In april 2002 is een speciale groep van deskundigen inzake dierenwelzijn voor het eerst bijeengekomen om de nieuwe bevoegdheden van het OIE te bespreken. De groep bestaat uit deskundigen op het gebied van diergezondheid en van dierenwelzijn uit diverse landen en culturen. De Commissie is in de groep vertegenwoordigd. De groep heeft een reeks precieze aanbevelingen geformuleerd die in overweging zijn genomen op de jaarlijkse Algemene Vergadering van de leden van het OIE in mei 2002 (zie aanhangsel 4). De aanbevelingen betreffen de eventuele draagwijdte van de acties en de prioriteiten van het OIE met betrekking tot de nieuwe taken¹⁷. Via het OIE werken heeft een aantal voordelen.
- 48 Het OIE streeft ernaar welzijnsnormen vast te stellen. Essentieel voor het goed functioneren van de TBT- en de SPS-overeenkomst zijn internationaal overeengekomen normen die overigens ook als referentie kunnen dienen in bilaterale onderhandelingen¹⁸.
- 49 Afgezien van dit doel op de lange termijn kan het bestaan van OIE-normen ook positieve gevolgen hebben voor de internationale aanpak van de dierenwelzijnsproblematiek. Wanneer een wetenschappelijke instantie zoals het OIE een dergelijk probleem aanpakt, kan dat een positief effect hebben op andere onderhandelingen. Ook zal de verklaring dat het dierenwelzijn niet als excuus wordt aangewend om het internationale handelsverkeer te beperken, geloofwaardiger zijn. Dat kan van belang zijn voor alle in deze mededeling bedoelde maatregelen waarbij derde landen betrokken zijn, bijvoorbeeld onderhandelingen over de etikettering in het kader van de TBT-overeenkomst of de toewijzing van middelen in het kader van de hervorming van het GLB die kan worden aangemerkt als een maatregel die geen verstoring van de handel inhoudt ("Green Box") als bedoeld in de WTO-Overeenkomst inzake de landbouw.
- 50 Uit praktisch oogpunt vormt het OIE een uitstekend forum voor de uitwisseling van wetenschappelijke kennis en voor de verspreiding daarvan onder zoveel mogelijk landen. Aangezien toekomstige OIE-normen waarschijnlijk minder streng zullen zijn dan die welke in de EU gelden, zullen zij niet resulteren in extra belasting van de EU-producenten. Het bestaan van internationale technische normen zou producenten en detailhandelaars ertoe kunnen aanzetten om, in verband met de afzet, strengere normen toe te passen of de toepassing daarvan te vragen.

¹⁷ OIE Persbericht van 15.4.2002, http://www.oie.int/eng/press/a_020415.htm

Verslag van de bijeenkomst van de speciale groep "dierenwelzijn" van het OIE – 70ste algemene vergadering (Parijs, 26-31.5.2002) – Internationaal comité van het OIE

¹⁸ Animal Pharm N° 487 van 22.2.2002 "Dr. Bernard Vallat: opening up the OIE"

- 51 Daaronder moet de Commissie, samen met alle lidstaten van de EU, het OIE-initiatief blijven volgen en steunen. In dit verband moet er wel aan worden herinnerd dat de EU geen lid is van het OIE en dat bijgevolg moet worden afgewogen in welke mate de EU aan de werkzaamheden kan deelnemen, bijvoorbeeld door het verlenen van technische bijstand aan de werkgroep en de groepen van deskundigen.

MULTILATERALE EN BILATERALE OVEREENKOMSTEN

- 52 Een andere manier om het dierenwelzijn internationaal te bevorderen - ter aanvulling van vooruitgang via internationale referentie-instanties zoals het OIE - is via onderhandelingen met het oog op bilaterale of multilaterale overeenkomsten.
- 53 In dit verband kan worden uitgegaan van overeenkomsten voor specifieke sectoren (bijvoorbeeld de handel in eieren) met onze belangrijkste handelspartners, die openstaan voor alle betrokken leden van de WTO. Hierbij moet er wel voor worden gezorgd dat de in de EU geldende hoge normen niet in het gedrang komen. Ervaring op andere gebieden (bijvoorbeeld de "humane trapping"-overeenkomst met Canada en Rusland) heeft uitgewezen dat het gevaar voor een verlaging van in de Gemeenschap vastgestelde normen steeds aanwezig blijft.
- 54 Aangezien dergelijke overeenkomsten – die specifiek handelen over dierenwelzijn – nog geen realiteit zijn, is de Commissie voornemens dierenwelzijnsnormen op te nemen in de bilaterale veterinaire overeenkomsten (die betrekking hebben op de handel in dierlijke producten en in levende dieren) waarover zal worden onderhandeld (met name met de landen van de Mercosur¹⁹) of die reeds van kracht zijn (met name met Canada, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten). De onlangs ondertekende overeenkomst met Chili bevat reeds een aantal voorschriften met betrekking tot dierenwelzijnsnormen²⁰.
- 55 In de inzake sanitaire maatregelen met de VSA (1997) en met Canada (1998) gesloten overeenkomsten is niet verwezen naar dierenwelzijnsnormen. In de overeenkomst tussen de EU en Canada en tussen de EU en Nieuw-Zeeland (1997) kan de werkingssfeer worden uitgebreid tot “andere veterinaire aangelegenheden dan sanitaire maatregelen” voor de handel in levende dieren en dierlijke producten. Met Nieuw-Zeeland is afgesproken dat het daarbij ook om dierenwelzijnsnormen kan gaan. Voor equivalente producten heeft Nieuw-Zeeland ermee ingestemd om, wanneer wordt voldaan aan de dierenwelzijnsnormen van de EU inzake het bedwelmen en doden van dieren, dit specifiek te certificeren.
- 56 Wat toekomstige overeenkomsten betreft, streeft de Commissie ernaar dierenwelzijn als een apart punt erin op te nemen om later gezamenlijk normen te kunnen ontwikkelen, rekening houdend met de ontwikkelingen in de multilaterale aanpak.

¹⁹ Argentinië, Brazilië, Chili, Paraguay en Uruguay

²⁰ In artikel 1, lid 2, van de “Overeenkomst inzake sanitaire en fytosanitaire maatregelen van toepassing op de handel in dieren en dierlijke producten, planten, plantaardige producten en andere goederen alsmede dierenwelzijn” wordt bepaald dat de overeenkomst tevens tot doel heeft bij de partijen overeenstemming te bereiken over dierenwelzijnsnormen

DE SAMENHANG TUSSEN DIERENWELZIJN, DIERGEZONDHEID EN VOEDSELVEILIGHEID

- 57 Zoals reeds is gezegd, is men het er steeds meer over eens dat er een verband bestaat tussen dierenwelzijn en voedselveiligheid. Op dit gebied moet echter verder wetenschappelijk onderzoek worden verricht.
- 58 De EU moet onderzoeksinitiatieven aanmoedigen en moet het verband tussen dierenwelzijn en diergezondheid en tussen dierenwelzijn en de kwaliteit en de gezondheid van voedingsmiddelen preciseren en ervoor zorgen dat het wordt erkend²¹. Wat dat laatste betreft, is het meest geschikte forum wellicht opnieuw het OIE, gezien de inhoud van het vorenbedoelde werkprogramma voor vijf jaar.
- 59 De inspanningen moeten worden voortgezet om te begrijpen hoe de ontwikkelingen in de moderne veehouderij kunnen worden bijgestuurd zodat deze activiteit in de toekomst sociaal beter kan worden aanvaard zonder dat de diergezondheid en de voedselveiligheid daaronder hoeven te lijden.
- 60 Ondertussen zou alle EU-wetgeving inzake veterinaire onderwerpen op zodanige wijze moeten worden opgesteld en toegepast dat dierenwelzijn en volksgezondheid daarin verwerkt zijn. Zo zijn in een voorstel van de Commissie met betrekking tot vleeshygiëne, reeds bepalingen opgenomen inzake controles op het welzijn van dieren die in het slachthuis of op het bedrijf moeten worden verricht voordat de dieren worden geslacht, en die een voorwaarde zijn voor de ondertekening van het gezondheidscertificaat.

DE ETIKETTERING VAN DIERLIJKE PRODUCTEN

- 61 De etikettering wordt alsmaar belangrijker aangezien de consument steeds meer wenst te weten over de levensmiddelen die hij koopt. Aan die wens wordt gedeeltelijk voldaan via de verplichte vermeldingen in de etikettering (ingrediënten, voedingswaarde, houdbaarheidsdata, enz.). Recent sociologisch onderzoek heeft evenwel uitgewezen dat vele consumenten in de EU, wanneer het gaat om de levensmiddelenproductie, niet alleen begaan zijn met de hierboven genoemde aspecten, maar ook met het welzijn van dieren. Een recent sociologisch onderzoek in de EU heeft aan het licht gebracht dat het ontbreken op het etiket van informatie over de productiemethode de consumenten ervan weerhield over te schakelen naar “diervriendelijke” producten²².

²¹ DG Onderzoek en Technische ontwikkeling – Seminar over welzijn van landbouwhuisdieren. Pers: de Commissie steunt onderzoek naar betere omstandigheden voor veeteelt en betere voedselkwaliteit
http://www.europa.eu.int/comm/research/quality-of-life/animal-welfare/seminars/index_en.html

²² “Consumer Concerns About Animal Welfare And The Impact On Food Choice” – EU FAIR-CT36-3678 – Dr. Spencer Henson and Dr Gemma Harper – Centre for Food Economics Research –Department of Agricultural and Food Economics – The University of Reading

- 62 Etikettering is waarschijnlijk het minst handelsversturend middel om tegemoet te komen aan de specifieke vraag naar producten waarvoor redelijke dierenwelzijnsnormen in acht zijn genomen bij de productie. Toch rijst hierbij onmiddellijk het probleem dat sommige WTO-partners vermoeden dat etikettering kan worden gebruikt als een verkapte vorm van belemmering van de invoer uit derde landen. Het opnemen in de etikettering van aspecten inzake dierenwelzijn zou integendeel het op de markt brengen in de EU van producten van de extensieve veehouderij kunnen vergemakkelijken omdat de consumenten groot belang lijken te hechten aan deze productiewijze. Veel derde landen hebben in dit opzicht een comparatief voordeel dat commercieel kan worden benut²³.
- 63 De extra productiekosten die met de etikettering samengaan, vormen een minder belangrijk probleem aangezien zij meestal gedeeltelijk worden gecompenseerd via hogere detailhandelsprijzen.
- 64 Etikettering kan verplicht zijn of facultatief. In dit laatste geval kan een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds regelingen die door de producenten op vrijwillige basis worden toegepast (bijvoorbeeld etikettering met betrekking tot biologische teelt) en anderzijds een etikettering die de producenten of handelaars zichzelf opleggen.

VERPLICHTE ETIKETTERING

- 65 Tot nu toe is slechts één besluit van de EU goedgekeurd waarbij een etiketteringsplicht is opgelegd met betrekking tot dierenwelzijnsaspecten. Het gaat hierbij om een verordening²⁴ – die sinds 1 januari 2002 van toepassing is – inzake eieren op grond waarvan specifiek moet worden aangegeven welke houderijmethode is gebruikt (ter vervanging van de momenteel geldende facultatieve regeling). Een initiatief ter zake was absoluut noodzakelijk aangezien het houderijsysteem een van de belangrijkste factoren is geworden waardoor consumenten zich bij het kopen van eieren laten leiden. De bestaande etiketteringsvoorschriften zijn als inadequaet aangemerkt en er waren terechte klachten dat de consument werd misleid ten aanzien van de betrokken houderijmethoden. Ook bestond er bezorgdheid over dat de inspanningen die bepaalde producenten in verband met hogere normen hadden geleverd, zouden worden ondermijnd door het gebrek aan duidelijkheid in de etiketteringsvoorschriften.
- 66 De gevolgen van verschillende houderijsystemen voor de productiekosten in de EU, de VSA en Zwitserland zijn onlangs bestudeerd en die studie wijst duidelijk op de kans op concurrentieel nadeel als gevolg van verschillen in de normen²⁵.

²³ De presentatie van het beleid inzake dierenwelzijn in Nieuw-Zeeland is een voorbeeld van de manier waarop het positieve imago van extensieve dierenproductie kan worden bevorderd, <http://www.maf.govt.nz/biosecurity/animal-welfare/animal-welfare-in-nz.pdf>

²⁴ Verordening (EG) nr. 5/2001 van de Raad van 19.12.2000 houdende wijziging van Verordening (EEG) nr. 1907/90 betreffende bepaalde handelsnormen voor eieren (PB L 2 van 5.1.2001)

²⁵ “Hardboiled reality – animal welfare-friendly egg production in a global market”, 2001, ingediend door RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) en Eurogroup for Animal Welfare

- 67 Bij in derde landen geproduceerde eieren (zij het alleen eieren voor directe consumptie) mag de vermelding van het houderijsysteem worden vervangen door een andere vermelding, als de procedures in de betrokken landen niet volledig gelijkwaardig zijn aan de in de EU geldende technische voorschriften en normen. Bijgevolg is in de verordening van de Raad bepaald dat de Commissie, in voorkomend geval, met de betrokken landen onderhandelt over de wijze waarop deze landen kunnen garanderen dat etiketteringsnormen worden nageleefd die gelijkwaardig zijn aan de communautaire normen.
- 68 Uit deze nieuwe voorschriften blijkt duidelijk dat traceerbaarheid van een product een zeer hoge prioriteit geniet bij de Europese consument en dat er een ruime publieke voorkeur bestaat voor verplichte etikettering.
- 69 De bindende etiketteringsvoorschriften kunnen evenwel een bron zijn van conflicten met onze handelspartners van buiten de EU. De Commissie heeft op de bijeenkomst van het Landbouwcomité van de WTO in december 2001 dit verslag²⁶ ingediend over verplichte etikettering (een in het kader van TBT en van Landbouwcomités te volgen initiatief) waarin onder de aandacht wordt gebracht dat het recht van de WTO-leden om het niveau van de informatie en de bescherming voor de consument te bepalen ten aanzien van de kenmerken en de productie- en verwerkingsmethodes van voedingsmiddelen en landbouwproducten moet worden gehandhaafd.
- 70 Meer algemeen moet de Unie streven naar een allesomvattend beleid inzake verplichte etikettering en naar het garanderen van internationale erkenning van de rechtmatigheid ervan. Dat zou inhouden dat erop moet worden toegezien dat alle fasen van de ontwikkeling van etiketteringsregelingen op een transparante manier verlopen, vooral de omschrijving van de criteria en de toepassing van de regelingen. Alle belanghebbende partijen moeten de kans krijgen om in een zo vroeg mogelijk stadium op zinvolle wijze bij het ontwikkelingsproces te worden betrokken.
- 71 De wederzijdse erkenning van de etiketteringsregelingen in andere landen, alsmede de erkenning dat de in derde landen toegepaste dierenwelzijnsnormen gelijkwaardig zijn aan die welke zijn vervat in de EU-wetgeving (zoals bijvoorbeeld het geval is bij de verordening inzake het in de handel brengen van eieren) zouden voor de Commissie prioriteit moeten krijgen.

²⁶

“verplichte etikettering van landbouwproducten – Nota van de Europese Gemeenschappen”, Aanhangsel 7

FACULTATIEVE ETIKETTERING

- 72 Facultatieve etikettering lijkt wereldwijd steeds meer ingang te vinden. Zoals hierboven reeds is gezegd kan deze regeling worden onderverdeeld in gecontroleerde openbare regelingen waartoe producenten vrijwillig kunnen toetreden en een etiketteringsregeling die producenten en handelaars zichzelf opleggen²⁷. Biologische landbouw is wellicht de best gekend sector waar facultatieve etikettering wordt toegepast²⁸. De invloed ervan op het dierenwelzijn is echter in een aantal opzichten beperkt omdat andere belangrijke doelstellingen van die regelingen, zoals milieubehoud en duurzame landbouw, in strijd kunnen zijn met doelstellingen op het vlak van dierenwelzijn. Op wereldschaal zijn dergelijke richtsnoeren en gedragscodes belangrijker dan een bindende wetgeving.
- 73 Dergelijke regelingen zijn er gewoonlijk op gericht producten met een betere kwaliteit op de markt te brengen waarvoor een hogere prijs kan worden gevraagd. De facultatieve etikettering heeft in de praktijk een zeer gunstig effect op het gebied van de kwaliteitsnormen. De belangstelling van de consument voor dergelijke producten (bijvoorbeeld biologische producten) neemt toe.
- 74 De druk van de consument is het sterkst in gebieden met de meest intensieve en bijgevolg minst welzijnsvriendelijke houderijmethoden. Dat is het geval voor de varkenshouderij en de pluimveehouderij, waar steeds kleinere winstmarges (als gevolg van de internationale concurrentie) hebben geleid tot een aanzienlijke verhoging van het gemiddeld aantal dieren per bedrijf en van het aandeel grootschalige bedrijven in het totale aantal bedrijven. Dat heeft op zijn beurt geleid tot de introductie op verschillende plaatsen in de EU van facultatieve etiketteringsregelingen om de consument gerust te stellen over de wijze waarop de dieren worden gehouden (en ook over de milieuaspecten).
- 75 Er moet verder worden nagedacht over de houding die moet worden aangenomen tegenover niet-gouvernementele regelingen die, blijkens de in het kader van deze mededeling ontvangen gegevens, steeds talrijker worden op wereldniveau.
- 76 Bij gebrek aan internationale harmonisering kunnen door te erkennen dat de regelingen onderling gelijkwaardig zijn de handelsstromen worden vergroot als gevolg van de etiketteringsvoorschriften. Ook moet worden gestreefd naar wederzijdse erkenning van facultatieve etiketteringsregelingen tussen lidstaten en derde landen, eventueel op basis van criteria die worden uitgewerkt door het TBT-comité van de WTO.
- 77 Dierenwelzijn komt slechts voor in enkele etiketteringsregelingen betreffende productiemethoden (bijvoorbeeld het etiket van de Gemeenschap inzake de biologische landbouw). Aan dit aspect moet meer aandacht worden besteed, maar alle partijen moeten hierbij worden betrokken in alle fasen.

²⁷ Zie bijvoorbeeld de “Free farmed label” in de VSA., www.freefarmed.org

²⁸ Zie bijvoorbeeld: US National Organic Program, op het web: <http://www.ams.usda.gov/nop/index.htm>

RECHTSTREEKSE BETALINGEN AAN PRODUCENTEN VOOR DIERENWELZIJN – HERZIENING VAN HET GLB

- 78 De hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid als bepaald in Agenda 2000 volgt de trend van meer marktgerichte maatregelen waarbij steun wordt losgekoppeld van de productie. In juli 2002 heeft de Commissie de tussenbalans van Agenda 2000 goedgekeurd, die wordt geplaatst tegen de achtergrond van het recente publieke debat over het GLB en de toekomst daarvan²⁹. De burgers van Europa wensen niet langer regelingen die de voedselproductie stimuleren ten nadele van andere prioriteiten. De landbouw wordt gezien als fundamenteel voor andere maatschappelijke doelstellingen zoals voedselveiligheid en voedselkwaliteit, dierenwelzijn, milieubescherming, duurzaamheid, plattelandontwikkeling en instandhouding van het platteland. Er is steeds meer steun voor deze ruimere doelstellingen maar met de bestaande prijsmechanismen kunnen de daarmee gepaard gaande extra kosten niet altijd worden gecompenseerd. Dit heeft onvermijdelijk gevolgen voor de concurrentiekracht van de veehouderij. De landbouwers stellen dat zij moeten worden gecompenseerd voor het verlies aan concurrentievermogen dat het gevolg zou kunnen zijn van hogere welzijnsnormen.
- 79 In de besluiten die in november 2001 in Doha zijn genomen, blijven alle rechten van de regeringen gevrijwaard om alle maatregelen te nemen die zij nodig achten om de belangen van de consument te beschermen.
- 80 Voor de Gemeenschap is het derhalve van prioritair belang dat een definitie wordt opgesteld van deze "multifunctionele" rol van de landbouw en dat de juiste manier wordt gevonden om te komen tot een duurzame landbouw. Met betrekking tot de implicaties van het dierenwelzijn voor de internationale handel zou een herschikking van de financiële middelen kunnen bijdragen tot de vrijwaring van het "acquis" en tot de verdere ontwikkeling van het beschermingsniveau. Voorts draagt de versterking van de "goede landbouwmethoden", als aangegeven in de tussenbalans van het GLB, ertoe bij dat het dierenwelzijn meer aandacht krijgt en normen op dat gebied verplicht kunnen worden.
- 81 Met betrekking tot de toekomstige initiatieven is in het voorstel van de EU aan de WTO van juni 2000 sterk de aandacht gevestigd op de mogelijkheid tot het verrichten van directe betalingen aan producenten als compensatie voor de kosten die verband houden met de hogere welzijnsnormen. Het eerder vermelde document³⁰ over de eierproductie omvat een voorbeeld van de stijging van de productiekosten. De conclusie is dat de hogere welzijnsnormen voor leghennen die onlangs in de EU zijn goedgekeurd, zullen leiden tot hogere kosten dan die van handelspartners in derde landen.

²⁹ COM(2002) 394 definitief

³⁰ Zie voetnoot 25

- 82 De Commissie is van oordeel dat terecht kan worden gesteld dat vergoeding van extra kosten niet in mindering moet worden gebracht op eventuele subsidies, voor zover duidelijk kan worden aangetoond dat de extra kosten rechtstreeks voortvloeien uit de hogere welzijnsnormen en bijgevolg geen enkel, of toch slechts een minimaal storend effect hebben op de handel. Dit initiatief is volledig in overeenstemming met het in Doha overeengekomen principe dat de verbintenis om de handelsregeling in de landbouw te hervormen, gekoppeld wordt aan de verbintenis om andere dan handelsbelangen te erkennen, en derhalve moet de hervorming van de steun in de landbouw ruimte laten voor begeleidende maatregelen die minimaal zijn en geen storende invloed hebben voor de handel. Het is duidelijk dat oplossingen terzake die afgestemd zijn op de behoeften van één land, geen problemen mogen veroorzaken voor andere landen.
- 83 Een belangrijk probleem is de moeilijke identificatie en kwantificering van de extra kosten die voortvloeien uit de wettelijke eisen inzake dierenwelzijn. Er dient rekening te worden gehouden met de mate waarin die kosten worden gecompenseerd door de hogere prijzen die de consument betaalt. Behalve rechtstreekse compensatie, zijn ook andere oplossingen mogelijk, zoals investeringssteun voor de verbeterde installaties via de structuurfondsen en het fonds voor plattelandsontwikkeling. Voor dat doel kunnen ook nationale middelen worden toegekend voor zover aan de relevante bepalingen inzake staatssteun wordt voldaan.
- 84 In dit verband moet prioriteit worden gegeven aan de beoordeling van de gevolgen van dierenwelzijnsmaatregelen voor de kosten van het eindproduct. Een ander aspect dat moet worden bekeken is de vorm waarin de betalingen worden gedaan aan landbouwers die ook niet-verplichte welzijnsnormen zullen toepassen. Momenteel wordt onderzoek terzake verricht, maar er zijn nog geen betrouwbare economische parameters beschikbaar. De EU moet derhalve werken aan het opstellen van modellen om de extra kosten van de eisen op het gebied van het dierenwelzijn te evalueren, in de eerste plaats voor de meest intensieve houderijsystemen, met name de varkenshouderij en de pluimveehouderij.
- 85 Bovendien zou het bepalen van de kosten en de vorm van de betalingen aan de landbouwers waarschijnlijk meer duidelijkheid brengen in het EU-standpunt bij de WTO-onderhandelingen.

- 86 De voordelen van de voorgestelde tussenbalans zijn aanzienlijk: directe vergoedingen zouden hogere dierenwelzijnsnormen beter aanvaardbaar maken voor de producenten zelf. Een positieve houding bij de producenten zou leiden tot een snellere aanvaarding van de strengere dierenwelzijnsnormen. De opnemings van voedselveiligheid en dieiergezondheid en dierenwelzijn in de randvoorwaarden die aan de rechtstreekse betalingen worden verbonden ("cross-compliance"), en de systematische monitoring ervan via het kader voor bedrijfsaudits zullen de doorzichtigheid vergroten en de consumenten meer vertrouwen geven. Zodra moderne productiesystemen een ruime verspreiding hebben gevonden, zullen de toegepaste beheerspraktijken zich verder ontwikkelen. Dat zou gunstige neveneffecten hebben voor allerlei aanverwante aangelegenheden, met name de voedselveiligheid en de dieiergezondheid, aangezien hygiënevoorschriften een link vormen tussen die twee. Bovendien wordt er in de tussenbalans op gewezen dat het loskoppelen van de steun de landbouwers ertoe zal aanzetten te reageren op de door de vraag van de consumenten teweeggebrachte marktsignalen veeleer dan op beleidsimpulsen die verband houden met hoeveelheden.
- 87 De voorstellen in de tussenbalans zullen ertoe bijdragen de vragen van de burger, bijvoorbeeld die over het dierenwelzijn, te beantwoorden. Dynamische differentiatie zal een verschuiving mogelijk maken naar een groter aanbod van publieke goederen zoals dienstverlening op milieugebied en bevordering van dieiergezondheid en dierenwelzijn, en ook naar maatregelen die zijn toegespitst op vergroting van het concurrentievermogen van de sector.
- 88 Bovendien zou een grootschalige toepassing van geavanceerde normen kunnen leiden tot een doeltreffender verdediging van dierenwelzijnsaspecten door de landbouwsector in internationaal verband.
- 89 Later zal het noodzakelijk worden te bepalen voor welke maatregelen compensatie vereist is en aan wie die moet worden betaald. Politiek gevoelige besluiten moeten hierbij worden genomen.
- 90 Directe betalingen aan producenten moeten worden verantwoord in het kader van de overeenkomst inzake de landbouw binnen de WTO. De zogenoemde Green Box is het middel om interne steunregelingen die gericht zijn op maatschappelijke doelstellingen, aan te pakken. Onderhandelingen met onze handelspartners zijn noodzakelijk. De Commissie heeft reeds een eerste stap gezet door een non-paper inzake Green Box-problemen in te dienen in de speciale zitting van het Landbouwcomité in september 2001. Enige follow-up terzake is vereist via een onderhouden nauwe relatie met andere actiegebieden waarvan sprake in deze mededeling.

AANHANGSEL 1

REGELGEVING DIERENWELZIJN IN 30 LANDEN - DOOR DE COMMISSIE ONTVANGEN GEGEVENS

De Commissie heeft **106 derde landen** gecontacteerd; daarvan hebben er **73** geantwoord maar slechts in **30** van die gevallen hield de verstrekte informatie rechtstreeks verband met het onderzoek. In de onderstaande tabel is de relevante informatie gerangschikt volgens vier thema's:

1. **Wet op het dierenwelzijn (of dierenbescherming):** heeft het land een kaderwet inzake dierenwelzijn (of dierenbescherming) (d.i. een wet die betrekking heeft op alle dieren, ook gezelschapsdieren en dieren voor wetenschappelijke doeleinden, maar die normaal geen specifieke bepalingen bevat inzake houderijmethoden, bijvoorbeeld bezettingsdichtheden)?
2. **Dieren op bedrijven:** bestaan er voorschriften betreffende het houden van dieren en, zo ja, gaat het dan om (bindende) wetgeving of (facultatieve) richtsnoeren/gedragscodes?
3. **Vervoer van dieren:** bestaan er voorschriften en, zo ja, (bindende) wetgeving of (facultatieve) richtsnoeren/gedragscodes?
4. **Doden van dieren:** bestaan er voorschriften en, zo ja, (bindende) wetgeving of (facultatieve) richtsnoeren/gedragscodes?

Relevante informatie die is ontvangen met betrekking tot de voorschriften inzake de dierenbescherming (per 1999)

LAND	Een wet inzake dierenwelzijn	Dieren op bedrijven	Vervoer van dieren	Slachten van dieren
(1) Argentinië			X	X
(2) Australië		•	•	X
(3) Botswana				•
(4) Bulgarije				X
(5) Canada		•	•	X
(6) Kaapverdië			•	X
(7) Chili			•	
(8) Kroatië	Ja	X	X	X
(9) Cyprus		•	X	X
(10) Tsjechië		X	X	X
(11) Estland	Ja	•	X	X
(12) Hongkong	Ja			X
(13) Hongarije	Ja	•	X	X
(14) India	Ja	•		
(15) Japan		•	•	X
(16) Letland		X	X	X
(17) Litouwen	Ja	X	X	X

LAND	Een wet inzake dierenwelzijn	Dieren op bedrijven	Vervoer van dieren	Slachten van dieren
(18) Malta	Ja		X	X
(19) Mexico			•	•
(20) Namibië		•	•	•
(21) Nieuw-Zeeland	Ja	•	X	X
(22) Noorwegen	Ja	X	X	X
(23) Filippijnen	Ja			
(24) Polen	Ja	X	X	X
(25) Slowakije	Ja	•	X	X
(26) Slovenië	Ja	X	X	X
(27) Zuid-Afrika		•	•	X
(28) Swaziland			•	X
(29) Zwitserland	Ja	X	X	X
(30) Verenigde Staten	Ja	•	•	X

X wetgeving; • richtsnoeren en gedragscodes.

(Indien beide bestaan, heeft de wetgeving voorrang.)

AANHANGSEL 2

OVEREENKOMSTEN VAN DE RAAD VAN EUROPA OP HET GEBIED VAN DE BESCHERMING VAN LANDBOUWHUISDIEREN

De Raad van Europa, die is opgericht in 1949, telt 43 leden, waaronder alle 15 EU-lidstaten.

In de loop van de jaren zijn er vijf overeenkomsten/verdragen opgesteld die verschillende aspecten van het dierenwelzijn behandelen en die voortdurend worden bijgesteld. De meest relevante met betrekking tot de bescherming van landbouwhuisdieren zijn:

- de Europese Overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer (Parijs, 13.12.1968);
- de Europese Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren (Straatsburg, 10.3.1976);
- het Europees Verdrag inzake de bescherming van slachtdieren (Straatsburg, 10.5.1979).

De Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren bevat specifieke aanbevelingen ter bescherming van de belangrijkste soorten in Europa gehouden landbouwhuisdieren, en Richtlijn 98/58/EG had speciaal ten doel uitvoering te geven aan de beginselen van die overeenkomst en toe te zien op de uniforme toepassing ervan in de gehele EU.

De Gemeenschap heeft momenteel de Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren en die inzake de bescherming van slachtdieren geratificeerd. In de loop van 2001 heeft de Commissie van de Raad toestemming gekregen om namens de Gemeenschap te onderhandelen over een gewijzigde versie van de overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer.

In de onderstaande tabel is aangegeven welke van de drie overeenkomsten/verdragen zijn ondertekend door andere leden van de Raad van Europa.

Derde landen en overeenkomsten/verdragen van de Raad van Europa inzake dierenbescherming			
Derde landen die lid zijn van de Raad van Europa	Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren	Overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer	Verdrag inzake de bescherming van slachtdieren
Bosnië en Herzegovina	X		X
Kroatië	X		X
Cyprus	X	X	
Tsjechië	X	X	
Hongarije			
IJsland	X	X	
Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië	X		X
Malta	X		

Derde landen die lid zijn van de Raad van Europa	Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren	Overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer	Verdrag inzake de bescherming van slachtdieren
Noorwegen	X	X	X
Roemenië		X	
Rusland		X	
Slovenië	X		X
Zwitserland	X	X	X
Turkije		X	
Joegoslavië	X		X

AANHANGSEL 3

BUITENLANDSE HANDEL IN LEVENDE DIEREN EN DIERLIJKE PRODUCTEN DIE VALT ONDER DE EU-WETGEVING INZAKE HET DIERENWELZIJN

Dit aanhangsel bevat gegevens betreffende de handelsstromen met derde landen, die in verband moeten worden gebracht met de informatie inzake de wetgeving. Het omvat tevens gegevens over de veranderende bedrijfsstructuren in de EU. Gegevens over de handel in niet-dierlijke landbouwproducten (zoals granen) worden beknopt weergegeven om aan te geven wat de betekenis van de handel in dieren in de volledige sector.

Handel in en slacht van levende dieren in de EG (jaar 2000) (*)						
Soort		Handel in levende dieren in de EG				Slacht in de EG (b)
		Totaal handel (a)	Intra-communautair	Invoer	Uitvoer	
Runderen	dieren	<u>3.767.369</u>	<u>2.965.784</u>	<u>501.401</u>	<u>300.184</u>	<u>26.847.000</u>
	tonnen	975.506	740.101	62.931	172.474	7.393.343
Varkens	dieren	<u>11.957.246</u>	<u>11.869.227</u>	<u>57.247</u>	<u>30.772</u>	<u>203.021.000</u>
	tonnen	579.582	576.945	1.157	1.480	17.563.320
Schapen en geiten	dieren	<u>4.193.501</u>	<u>2.567.720</u>	<u>1.564.951</u>	<u>60.830</u>	<u>77.585.000</u>
	tonnen	110.741	76.973	30.730	3.038	1.954.000
Paard-achtigen	dieren	<u>212.935</u>	<u>65.028</u>	<u>138.309</u>	<u>9.598</u>	<u>359.000</u>
	tonnen	95.748	25.545	63.996	6.207	84.347
TOTAAL tonnen		1.761.577	1.419.564	158.815	183.199	26.995.010

Bron: EUROSTAT

(*) In de tabel wordt aangegeven hoeveel levende dieren waarvoor EG-regels inzake dierenbescherming tijdens het vervoer gelden, over een afstand van 50 km vervoerd zijn.

**Invoer van levende dieren en dierlijke producten uit derde landen- gemiddelde
1992/2001 (x 1000 ECU) -**

	Levende dieren	Vlees	zuivelproducten en eieren	Totaal
TOTAAL BUITEN DE EU	646.155	2.611.365	960.659	4.218.180
Nieuw-Zeeland	2.080	648.680	222.478	873.238
Hongarije	71.817	293.362	20.772	385.951
Brazilië	411	378.310	751	379.473
Argentinië	3.652	329.160	35.708	368.519
Polen	139.078	114.734	33.005	286.816
VSA	157.605	88.736	17.934	264.275
Zwitserland	5.376	8.390	198.860	212.626
Australië	6.808	119.501	44.887	171.196
Uruguay	572	99.774	5.807	106.153
Thailand	50	98.495	470	99.014
Zwitserland	4.658	1.710	87.266	93.634
China	5.667	45.981	37.527	89.175
Canada	11.589	29.607	35.303	76.499
Tsjechische Rep.	23.872	15.313	23.337	62.522
Verenigde Arabische Emiraten	54.302	21	118	54.441
Roemenië	34.718	4.667	7.462	46.847
Botswana	98	44.552	5	44.654
Bulgarije	5.169	31.066	7.580	43.815
Andere landen	118.634	259.306	181.389	559.329

Bron: EUROSTAT

Invoer van bepaalde dierlijke producten van derde landen – gemiddelde 1992/2001 (x 1000 ECU)

	vers rund- vlees	bevroren rund-vlees	varkens- vlees	schapen- of geiten-vlees	vlees van paarden en soort- gelijke	vlees-afval	vlees van pluimvee	gepekeld of gedroogd vlees	eieren in de schaal	eieren niet in de schaal	TOTAAL
TOTAAL BUITEN DE EU	494.624	295.338	85.539	645.473	196.614	67.194	493.716	102.047	26.126	6.325	2.412.996
Nieuw-Zeeland	1.788	11.327	300	554.035	1.063	22.361	34	2	0	0	590.909
Brazilië	60.884	139.415	24	58	21.405	5.095	104.079	46.908	161	53	378.081
Argentinië	195.584	46.917	5	3.720	57.562	10.487	1.093	87	0	68	315.524
Hongarije	10.019	2.468	55.396	3.020	585	1.090	194.831	371	1.577	138	269.496
Australië	30.715	5.119	10.567	50.919	7.135	9.434	15	15	4	8	113.930
VSA	12.434	2.800	10.084	122	52.140	7.697	2.137	210	9.403	2.719	99.746
Thailand	1	23	0	1	5	0	53.580	44.775	83	105	98.574
Uruguay	34.026	36.576	7	11.852	10.689	5.148	90	2	0	1	98.390
Polen	4.488	5.670	1.089	155	13.575	858	65.292	86	86	18	91.318
Botswana	27.875	16.674	0	0	0	0	0	0	5	0	44.553
Canada	1.236	203	80	5	26.046	1.623	337	10	8.623	327	38.489
Namibië	30.164	7.805	0	9	0	0	0	0	278	0	38.257
Zimbabwe	24.361	7.030	0	0	0	11	0	0	11	0	31.413
Bulgarije	33	11	144	10.845	0	14	19.279	24	26	553	30.929
Andere landen	61.017	13.300	7.844	10.732	6.410	3.376	52.949	9.555	5.869	2.335	173.387

Bron: EUROSTAT

Voorzieningsbalans - varkensvlees					
	1 000 ton ⁽¹⁾				% variatie
	1997	1998	1999	2000	2000 1999
1	2	3	4	5	6
Bruto interne productie	16 290	17 657	18 065	17 564	-2.8
Invoer – levende dieren	6.8	16.7	1.2	0.7	-39.6
Uitvoer – levende dieren	21.0	12.2	27.9	0.5	-98.1
Intracommunautaire handel	291	386	501	343	-31.6
Bruikbare productie	16 276	17 662	18 038	17 564	-2.6
Voorraadwijziging	3	161	4	0	x
Invoer	70	44	68	48	-28.4
Uitvoer	948	1 139	1 524	1 260	-17.4
Intracommunautaire handel	3 583	3 861	3 957	2 928	-26.0
Intern verbruik (totaal)	15 178	16 227	16 350	16 384	0.2
Brutoconsumptie in kg per hoofd per jaar	40.8	43.3	43.4	43.5	0.2
Zelfvoorziening (%)	107.3	108.8	110.5	107.2	-3.0

⁽¹⁾ Karkasgewicht

Wereldproductie en bruto interne productie van de belangrijkste varkensvleesproducerende of -exporterende landen

	%				1 000 t				% variatie <u>2000</u> <u>1999</u>
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Wereld	100.0	100.0	100.0	100.0	82 146	87 647	89 867	90 909	1.2
- EU-15	19.8	20.1	20.1	19.3	16 249	17 636	18 026	17 564	-2.6
- Volksrepubliek China	45.2	45.5	45.7	47.4	37 155	39 899	41 048	43 058	4.9
- VSA	9.5	9.8	9.7	9.4	7 835	8 623	8 758	8 532	-2.6
- Rusland	1.9	1.7	1.7	1.4	1 546	1 505	1 485	1 250	-15.8
- Polen	2.4	2.3	2.3	2.1	1 981	2 026	2 043	1 900	-7.0
- Japan	1.6	1.5	1.4	1.4	1 283	1 286	1 277	1 270	-0.5
- Brazilië	1.8	1.9	1.9	2.0	1 518	1 652	1 752	1 804	3.0
- Canada	1.5	1.6	1.7	1.7	1 257	1 390	1 562	1 525	-2.4
- Roemenië	0.8	0.7	0.7	0.7	667	620	610	626	2.6
- Hongarije	0.7	0.6	0.7	0.7	581	569	664	664	0.0

Bron: FAO

Structuurwijzigingen in de varkenshouderij, per lidstaat

	EU-15	België/ Belgique	Danmark	Deutsch- land	Elláda	España	France	Ireland	Italia	Luxem- bourg	Nederland	Öster- reich	Portugal	Suomi/ Finland	Sverige	United Kingdom
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Bedrijf (x 1 000)																
1993	1 552	15	27	294	51	440	106	3	273	1	27	125	150	11	12	17
1995	1 276	13	21	239	23	301	90	3	280	1	22	112	139	7	11	13
1997	1 152	12	19	205	21	285	78	2	250	1	21	100	130	6	8	14
1999	:	11	15	:	:	236	:	:	252	0	16	86	130	5	6	12
% variatie <u>1999</u> 1993	x	-5.2	-9.8	x	x	-10.4	x	x	-1.3	x	-8.7	-6.2	-2.4	-13.1	-11.6	-5.8
% variatie <u>1999</u> 1997	x	-4.4	-11.8	x	x	-9.4	x	x	0.4	x	-13.6	-7.5	0.0	-9.1	-14.4	-7.7
Dieren (x 1 000)																
1993	121 227	7 165	11 568	26 486	1 144	18 188	14 291	1 487	8 348	72	14 964	2 822	2 665	1 381	2 777	7 869
1995	117 812	7 268	11 084	24 674	916	18 126	14 531	1 542	8 063	68	14 398	3 706	2 402	1 394	2 305	7 335
1997	121 954	7 313	11 383	24 250	939	19 556	15 473	1 717	8 281	74	15 189	3 680	2 365	1 444	2 351	7 939
1999	:	7 706	11 626	:	:	22 418	:	:	8 414	84	13 567	3 433	2 350	1 493	2 115	7 010
% variatie <u>1999</u> 1993	x	1.2	0.1	x	x	3.5	x	x	0.1	2.6	-1.6	3.3	-2.1	1.3	-4.5	-1.9
% variatie <u>1999</u> 1997	x	2.6	1.1	x	x	6.8	x	x	0.8	6.3	-5.6	-3.5	-0.3	1.7	-5.3	-6.2

Gemiddeld aantal dieren per bedrijf																
1993	78.1	477.7	428.4	90.1	22.4	41.3	135.0	495.7	30.6	107.6	554.2	22.6	17.8	125.5	231.4	462.9
1995	92.3	557.3	517.5	103.1	39.1	60.2	161.5	514.1	28.8	121.8	643.1	33.1	17.2	189.4	214.4	545.1
1997	105.8	629.1	604.7	118.1	44.7	68.7	198.5	858.5	33.1	138.1	722.9	36.6	18.2	239.1	277.0	557.4
1999	x	703.2	750.9	x	x	95.0	x	x	33.4	187.6	825.9	39.8	18.1	307.0	351.7	573.5

Bron: Europese Commissie, Eurostat

Wereldproductie en wereldhandel voor de belangrijkste landbouwproducten in 1999 – Aandeel EU in de wereldmarkt

	Wereldproductie (1 000 t)	Wereldhandel ⁽¹⁾ (1 000 t)	Aandeel van de verhandelde hoe- veelheid in de to- tale productie (%) (3/2) x 100	Percentage van de wereldhandel		
				Ingevoerd door de EU	Uitgevoerd door de EU	Netto-aandeel EU in de wereldhandel ⁽²⁾ (6-5)
1	2	3	4	5	6	7
Totaal granen (met uitzondering van rijst) ⁽³⁾	1 468 979	205 035	14.0	3.0	13.1	10.2
waarvan: - totaal tarwe	586 422	106 337	18.1	3.1	15.1	12.0
Voedergranen (met uitzondering van rijst) ⁽³⁾	882 556	98 698	11.2	2.8	11.0	8.2
waarvan – maïs	605 016	69 451	11.5	3.2	0.2	-3.0
Oliehoudende zaden (per geproduceerd gewicht)	329 482	55 651	16.9	34.4	3.5	-30.9
waarvan – soja	157 783	38 771	24.6	35.9	0.1	-35.8
Wijn	28 405	2 670	9.4	24.3	41.5	17.1
Suiker	134 062	39 249	29.3	4.5	13.3	8.8
Totaal melk	481 997	709	0.1	6.7	20.2	13.5
Boter	7 031	782	11.1	16.4	20.5	4.1
Kaas	16 092	1 234	7.7	13.0	31.9	18.9
Melkpoeder (magere en volle)	5 905	2651	44.9	3.2	32.0	28.8
Totaal vlees (met uitzondering van slachtafvallen)	228 547	16 028	7.0	7.6	20.4	12.8
waarvan: - rundvlees en kalfsvlees	56 196	5 572	9.9	7.1	16.7	9.6
- varkensvlees	88 838	3 177	3.6	2.4	41.6	39.2
- vlees van pluimvee	65 109	6 363	9.8	5.8	15.7	9.9
Eieren	53 823	469	0.9	1.8	27.6	25.8

⁽¹⁾ Uitvoer (exclusief intracommunautaire handel) en met uitzondering van verwerkte producten.

⁽²⁾ Nettobalans EU-handel/wereldhandel.

⁽³⁾ Granen in korrelvorm; verwerkte producten uitgezonderd.

Bron: FAO

Wereldproductie en productie van de belangrijkste rundvleesproducerende/exporterende landen⁽¹⁾

	%				1 000 t				% variatie
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	<u>2000</u> <u>1999</u>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Wereld	100,0	100,0	100,0	100,0	55 309	55 078	55 962	57 170	2,2
- EU-15	13,9	13,4	13,8	12,9	7 896	7 657	7 697	7 401	- 3,8
- VSA	20,1	20,2	21,6	21,5	11 714	11 803	12 123	12 311	1,6
- Rusland	4,1	3,8	4,0	3,7	2 394	2 247	1 868	2 126	13,8
- Brazilië	9,0	9,1	11,1	11,3	5 921	5 794	6 182	6 460	4,5
- Argentinië	0,0	4,0	4,7	5,1	2 712	2 452	2 653	2 900	9,3
- Uruguay	0,8	0,8	0,8	0,8	454	449	458	453	- 1,1
- Australië	3,8	3,8	3,6	3,5	1 810	1 955	2 011	1 988	- 1,1
- Nieuw-Zeeland	1,1	1,0	1,0	1,1	646	634	561	623	11,1
- Volksrepubliek China	7,3	7,6	8,4	8,8	4 105	4 485	4 711	5 023	6,6
- Canada	2,6	2,7	2,2	2,2	1 076	1 148	1 238	1 260	1,8
- Mexico	2,5	2,8	2,5	2,5	1 340	1 380	1 401	1 415	1,0
- Colombia	1,2	1,2	1,3	1,3	763	766	724	754	4,1
- Polen	0,8	0,8	0,7	0,6	429	430	385	341	- 11,4
- India	2,4	2,4	2,5	2,5	1 378	1 401	1 421	1 442	1,5
- Japan	0,9	0,9	0,9	0,9	530	529	540	534	- 1,1
- Zuid-Afrika	0,8	1,1	0,9	1,0	484	518	553	590	6,7
- Zwitserland	0,3	0,3	0,3	0,2	152	147	146	131	- 10,3
- Hongarije	0,1	0,1	0,1	0,1	55	47	45	45	0,0
- Noorwegen	0,2	0,2	0,2	0,2	89	91	91	93	2,2

⁽¹⁾ Nettoproductie

Bronnen: FAO en andere internationale organisaties (GATT)

AANHANGSEL 4

HET OIE EN HET WELZIJN VAN DIEREN

De Wereldorganisatie voor Diergezondheid, het OIE ("Internationaal bureau voor besmettelijke veeziekten"), is een intergouvernementele organisatie die op 25 januari 1924 in Parijs is opgericht bij een Internationale Overeenkomst; de oorspronkelijke overeenkomst is ondertekend door 28 landen. In mei 2001 telde het OIE in totaal 158 leden.

Het bureau functioneert onder de autoriteit en de supervisie van een internationaal comité bestaande uit afgevaardigden die door de regeringen van de partijen bij de overeenkomst zijn aangewezen op basis van gelijkheid, namelijk één afgevaardigde per land. Het Comité komt minstens één keer per jaar samen.

Volgens verschillende derde landen diende het OIE vooral werk te maken van aanbevelingen inzake de bescherming van dieren tijdens vervoer. Hierbij moet worden opgemerkt dat in de *internationale diergezondheidscode* van het OIE (tiende editie 2001) een afdeling speciaal is gewijd aan de bescherming van dieren tijdens vervoer.

De OIE-code voorziet in richtsnoeren en aanbevelingen over de volgende aspecten:

- algemene beginselen die bij alle vormen van vervoer in aanmerking moeten worden genomen;
- bijzondere overwegingen naargelang van de wijze van vervoer;
- algemene aanbevelingen inzake vervoer door de lucht.

RESOLUTIE nr. XIV

Mandaat van het OIE inzake dierenwelzijn

(goedgekeurd door het internationale comité van het OIE van 29 mei 2002)

OVERWEGENDE HETGEEN VOLGT:

Op de 68ste algemene vergadering in mei 2000 heeft het Internationaal Comité het derde strategische plan van het OIE onderzocht en goedgekeurd.

Op de 69ste algemene vergadering in mei 2001 heeft het Internationaal Comité zijn goedkeuring gehecht aan het werkprogramma van de directeur-generaal met het oog op de toepassing van de aanbevelingen van het derde strategische plan voor de periode 2001-2005. In dat werkprogramma is aangegeven dat de nieuwe gebieden die in het derde strategische plan worden behandeld, speciale aandacht zullen krijgen.

De speciale groep “dierenwelzijn” van het OIE is bijeengekomen van 2 tot en met 4 april 2002 en heeft aan het Internationaal Comité aanbevelingen ter overweging voorgelegd met betrekking tot de rol van het OIE op het gebied van dierenwelzijn, de prioriteiten van het OIE en een werkmethode.

De speciale groep heeft erop gewezen dat het OIE sinds 75 jaar resultaten boekt als de internationale referentieorganisatie voor diergezondheid, met een vaste infrastructuur en internationale erkenning. De speciale groep erkent het verband tussen diergezondheid en dierenwelzijn en is van oordeel dat het OIE goed geplaatst is om inzake dierenwelzijn op internationaal niveau het voortouw te nemen.

HET COMITÉ

DOET DE VOLGENDE AANBEVELINGEN:

1. Aangezien dierenwelzijn een ingewikkeld en veelzijdig thema van het overheidsbeleid is met wetenschappelijke, ethische, economische en politieke facetten, ontwikkelt het OIE een gedetailleerde visie en strategie om met al deze facetten in gelijke mate rekening te houden en ze te integreren.
2. Vervolgens ontwikkelt het OIE het beleid en de basisprincipes zodat een solide basis ontstaat voor de vaststelling van specifieke aanbevelingen en normen.
3. Het OIE richt een werkgroep inzake dierenwelzijn op om de werkzaamheden met betrekking tot dierenwelzijn te coördineren en te organiseren in samenhang met de hierna vermelde taken, en de werkgroep verleent advies over de specifieke taken van speciale groepen.
4. In overleg met het OIE ontwikkelt de werkgroep een gedetailleerd operationeel plan voor de eerste 12 maanden, waarin de vastgestelde prioriteiten worden behandeld.
5. De werkgroep en de speciale groepen plegen overleg met niet-gouvernementele organisaties (NGO's) met een ruime internationale vertegenwoordiging, en zij maken gebruik van alle beschikbare expertise en hulpmiddelen, met inbegrip van die van universiteiten, onderzoekers, de industrie en andere belanghebbenden.

6. De taken voor het OIE inzake dierenwelzijn betreffen de volgende groepen dieren:
- de voor productie, teelt en/of arbeid gebruikte dieren in de landbouw en de aquacultuur,
 - gezelschapsdieren, met inbegrip van “exotische” (in het wild gevangen en niet-traditionele) soorten,
 - dieren voor onderzoek, tests en/of onderwijs,
 - in vrijheid levende wilde dieren, met inbegrip van de problemen inzake het slachten en het stropen,
 - voor sport, recreatie en ontspanning gebruikte dieren, inclusief in circussen en dierentuinen gehouden dieren,
- en voor elke groep worden, behalve de essentiële overwegingen inzake diergezondheid, ook de thema’s inzake huisvesting, beheer, vervoer en doding (met inbegrip van humane slacht, euthanasie en doding in het kader van ziektebestrijding) behandeld.
7. Voor het OIE is het dierenwelzijn van in de landbouw en de aquacultuur gebruikte dieren prioritair en, wat andere groepen dieren betreft, stelt het OIE relatieve prioriteiten vast die worden behandeld naargelang van de beschikbaarheid van de middelen.
8. Wat de dieren in de landbouw en de aquacultuur betreft, behandelt het OIE in de eerste plaats de aspecten vervoer, humane slacht en doding in het kader van ziektebestrijding, en later volgen huisvesting en beheer. Het OIE bekijkt eveneens de aspecten van dierenwelzijn in verband met problemen op het gebied van genetische manipulatie en klonering, genetische selectie voor de productie en de mode, en veterinaire praktijken.
9. Bij de aanpak van dierenziekten geeft het OIE voorrang aan de dierenwelzijnsaspecten van het beleid inzake de reductie van de populatie en de controle (ook met betrekking tot zwervhonden en –katten).
10. Het OIE betreft in zijn communicatiestrategie cruciale partners op het vlak van dierenwelzijn, zoals de industrie en NGO’s.
11. Het OIE houdt bij de uitvoering van zijn belangrijkste taken rekening met overwegingen inzake dierenwelzijn en neemt de volgende taken op zich:
- ontwikkeling van normen en richtsnoeren voor goede praktijken op het gebied van dierenwelzijn,
 - deskundige adviesverlening inzake specifieke thema’s van dierenwelzijn voor de OIE-partners, met inbegrip van aangesloten landen, andere internationale organisaties en de industrie/de consument,
 - bijhouden van internationale gegevensbanken over dierenwelzijn, met inbegrip van nationale wetgeving en beleid in de verschillende landen, internationaal

erkende deskundigen inzake dierenwelzijn, en relevante voorbeelden van goede praktijken inzake dierenwelzijn,

- identificatie van de essentiële elementen van een efficiënte nationale infrastructuur voor dierenwelzijn, met inbegrip van wetgevende/wettelijke instrumenten en de ontwikkeling van een checklist voor interne evaluatie,
 - samenstellen en verspreiden van educatief materiaal om het bewustzijn bij de OIE-partners te vergroten,
 - aanbevelen dat dierenwelzijn wordt opgenomen in de universitaire en postuniversitaire opleiding dierenarts,
 - bepalen van de onderzoeksthema's van dierenwelzijn en aanmoedigen van samenwerking tussen onderzoekscentra.
-

AANHANGSEL 5

BESCHERMING VAN LANDBOUWHUISDIEREN: VOORNAAMSTE EU-WETGEVING

Dierhouderij:

- Richtlijn 1999/74/EG van de Raad van 19 juli 1999 tot vaststelling van minimumnormen voor de bescherming van **legkippen** – Publicatieblad L 203 van 3.8.1999, blz. 53-57
- Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van **voor landbouwdoeleinden gehouden dieren** – Publicatieblad L 221 van 8.8.1998, blz. 23-27
- Richtlijn 97/2/EG van de Raad van 20 januari 1997 houdende wijziging van Richtlijn 91/629/EEG tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van **kalveren** – Publicatieblad L 25 van 28.1.1997, blz. 24-25
- Richtlijn 91/629/EEG van 19 november 1991 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van **kalveren** – PB L 340, 11.12.1991 blz. 28 - 32
- 97/182/EG: Beschikking van de Commissie van 24 februari 1997 houdende wijziging van de bijlage bij Richtlijn 91/629/EEG van de Raad tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van **kalveren** – PB L 76 van 24.2.1997, blz. 30-31
- Richtlijn 91/630/EEG van de Raad van 19 november 1991 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van **varkens** – PB L 340 van 11.12.1991, blz. 33-38
- Richtlijn 88/166/EEG van de Raad van 7 maart 1988 ter uitvoering van het Arrest van het Hof van Justitie in zaak 131/96 (vernietiging van Richtlijn 86/113/EEG van de Raad van 25 maart 1986 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van legkippen in batterijen) - Publicatieblad L 74 van 19.3.1988, blz. 83-87
- 78/923/EEG: Besluit van de Raad van 19 juni 1978 betreffende de sluiting van het **Europese Verdrag inzake de bescherming van landbouwhuisdieren** - PB L 323 van 17.11.1978, blz. 12-13.

Vervoer:

- Richtlijn 91/628/EEG van de Raad van 19 november 1991 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en tot wijziging van de Richtlijnen 90/425/EEG en 91/496/EEG – Publicatieblad L 340 van 11.12.1991, blz. 17-27
- Richtlijn 95/29/EG van de Raad van 29 juni 1995 tot wijziging van Richtlijn 90/628/EEG inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer – PB L 148 van 30.06.1995, blz. 52-63

- Verordening (EG) nr. 1255/97 van de Raad van 25 juni 1997 betreffende de communautaire criteria voor halteplaatsen en tot aanpassing van het in Richtlijn 91/628/EEG bedoelde reisschema – Publicatieblad L 174 van 2.7.1997, blz. 1-6
- Verordening (EG) nr. 411/98 van de Raad van 16 februari 1998 tot vaststelling van aanvullende normen betreffende de bescherming van dieren voor wegvoertuigen die worden gebruikt voor het vervoer van dieren bij reizen van meer dan 8 uur – Publicatieblad L 51 van 21.2.1998, blz. 8-11
- Verordening (EG) nr. 615/98 van de Commissie van 18 maart 1998 houdende bijzondere uitvoeringsbepalingen voor het stelsel van uitvoerrestituties met betrekking tot het welzijn van levende runderen tijdens het vervoer ervan - PB L 82, 19.3.1998 blz. 19 - 22

Slachten en doden:

- Richtlijn 93/119/EG van de Raad van 22 december 1993 inzake de bescherming van dieren tijdens het slachten of doden – PB L 340 van 31.12.1993, blz. 21-34
- Beschikking 88/306/EEG van de Raad van 16 mei 1988 inzake het sluiten van het Europees Verdrag inzake de bescherming van slachtdieren – Publicatieblad L 137 van 2.6.1988, blz. 25

AANHANGSEL 6

DOOR DE EU BIJ DE WTO INGEDIEND DOCUMENT INZAKE DIERENWELZIJN EN HANDELSVERKEER IN DE LANDBOUW

Teneinde de aandacht te vestigen op het probleem van het dierenwelzijn, heeft de EU in juni 2000 het onderstaande document ingediend tijdens de speciale zitting van het Landbouwcomité van de WTO. Het document heeft ten doel erop toe te zien dat de liberalisering van het handelsverkeer niet ingaat tegen de pogingen van de EU om de bescherming van landbouwhuisdieren te verbeteren.

G/AG/NG/W/19

28 juni 2000

VOORSTEL VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN DIERENWELZIJN EN HANDELSVERKEER IN DE LANDBOUW

Inleiding

Het dierenwelzijn krijgt steeds meer aandacht, vooral in de Europese Gemeenschap (EG). De Europese Commissie legt momenteel de laatste hand aan een verslag van het onderzoek naar de regels inzake dierenwelzijn in de niet-EG landen die de EG voorzien van levende dieren en dierlijke producten. Uit de informatie van de niet-EG landen blijkt dat dierenwelzijn niet alleen voor de EG een probleem is.

Consumenten en producenten worden zich steeds beter bewust van de gevolgen van fokkerij- en houderijtechnieken voor dieren, voor de gezondheid en het welzijn van dieren en, niet het minst, voor het milieu. De consument eist steeds meer het recht op om met kennis van zaken te kunnen kiezen tussen producten, inclusief producten die overeenkomstig verschillende welzijnsnormen zijn vervaardigd. Om die keuze te kunnen maken wil de consument weten op welke wijze landbouwhuisdieren worden gehouden, vervoerd en geslacht. De producenten, van wie een antwoord op die vraag wordt verwacht, willen een stabiele en coherente basis om dergelijke informatie te kunnen verstrekken.

De EG heeft geleidelijk gewerkt aan een geheel van wetgevende maatregelen inzake de bescherming van dieren, die momenteel betrekking heeft op het houden, het vervoeren en het slachten van dieren, en het verrichten van proeven met dieren. De EG en de lidstaten ervan hebben ook een zeer actieve rol vervuld bij de uitwerking van internationale overeenkomsten inzake de bescherming van dieren (bijvoorbeeld tijdens internationaal vervoer, landbouwhuisdieren, slachtdieren, dieren die worden gehouden voor experimenten en voor wetenschappelijke doeleinden).

De doelstellingen van de Europese Gemeenschap:

Erop toezien dat het handelsverkeer niet ingaat tegen de inspanningen ter verbetering van de bescherming van het dierenwelzijn:

Volgens de EG zijn er grenzen aan de wijze waarop voedsel mag worden geproduceerd. Die grenzen zijn vastgelegd in de regelgeving van de EG, in vele gevallen op basis van internationale overeenkomsten of verdragen, zoals die in het kader van de Raad van Europa. Veel andere landen hebben eveneens wetgeving terzake vastgesteld. Zowel de consumenten, de producenten als de welzijnsorganisaties maken er zich steeds meer zorgen over dat, terwijl de WTO werkt aan de verbetering van het kader voor de liberalisering van de internationale handel - toch de belangrijkste doelstelling van de WTO - diezelfde WTO geen kader biedt voor de aanpak van problemen inzake het dierenwelzijn. Zij vrezen met name dat, bij gebrek aan een dergelijk kader, de normen inzake dierenwelzijn, met name die betreffende het welzijn van landbouwhuisdieren, in het gedrang zullen komen tenzij een manier wordt gevonden om te garanderen dat producten van de landbouw en van de levensmiddelenindustrie die worden vervaardigd met inachtneming van de nationale dierenwelzijnsnormen, niet zo maar worden vervangen door ingevoerde producten bij de productie waarvan lagere normen zijn aangehouden.

De culturele en ethische houding ten opzichte van dieren en houderijpraktijken verschilt naargelang van het land. De consequenties van strenge dierenwelzijnsnormen voor het concurrentievermogen van de landbouw kunnen zeer verschillend zijn.

Wanneer een land derhalve dierenwelzijnsnormen hanteert die strenger zijn dan die van de handelspartners, kan dat in verschillende richtingen werken. Misschien krijgt de consument onvoldoende informatie over de welzijnsnormen die worden aangehouden bij de productie van ingevoerde producten en worden de eigen producenten daardoor economisch benadeeld.

Daarom is de EG van oordeel dat er echt behoefte is aan een bespreking van het dierenwelzijn in het kader van de WTO. De vragen, zowel van de consumenten als van de producenten, zijn reëel en de WTO, als leidinggevende internationale handelsorganisatie, moet bereid zijn die vragen te behandelen. Gezien de wisselwerking die bestaat tussen maatregelen op het gebied van het dierenwelzijn en de internationale handel in landbouwproducten en levensmiddelen van dierlijke oorsprong, is de EG van oordeel dat dit probleem aan bod moet komen bij de landbouwonderhandelingen op grond van artikel 20, waarbij evenwel niet mag worden uitgesloten dat het dierenwelzijn ook wordt behandeld met betrekking tot andere aspecten van de WTO.

Handelsprotectionisme vermijden:

Wanneer de EG dierenwelzijnsproblemen aan de orde stelt in het kader van de WTO-onderhandelingen, dan is dat niet met de bedoeling de basis te leggen voor de invoering van een nieuw soort van niet-tarifaire handelsbelemmeringen.

De Europese Gemeenschap is in het verleden en wordt nog steeds sterk bekritiseerd omdat zij verwijst naar het dierenwelzijn. De EG wordt beschuldigd van verborgen protectionisme hoewel zij alleen maar de eigen dierenwelzijnsvoorschriften toepast op de invoer uit andere WTO-leden, zoals ook andere WTO-leden dat doen. Waarin de EG wel van de anderen verschilt is in het feit dat zij de aandacht vestigt op de noodzaak het probleem van het dierenwelzijn binnen de WTO te behandelen.

De EG is de tweede grootste exporteur van landbouwproducten en levensmiddelen, en zij heeft er geen belang bij WTO-leden de gelegenheid te geven tot het op onterechte wijze vaststellen van andere dan handelsbelemmeringen. Ons doel is het stimuleren van strengere dierenwelzijnsnormen, het verstrekken van duidelijke informatie aan de consument en het instandhouden van het concurrentievermogen van de landbouw en de levensmiddelenindustrie in de EG.

Volgens sommige van onze concurrenten tracht de EG in de regelgeving van de WTO bepalingen te doen opnemen op grond waarvan leden van de WTO invoer van dieren en dierlijke producten uit landen die niet dezelfde welzijnsvoorschriften toepassen, kunnen weigeren. Een dergelijke aanpak zou de wereld waarschijnlijk in verschillende handelsblokken verdelen, waarbij sommige exporteurs hun wetgeving inzake dierenwelzijn afstemmen op die van de belangrijkste invoermarkten, en waarbij sommige importeurs misschien strenge dierenwelzijnsnormen zouden vaststellen om protectionistische redenen. Dat is zeker niet onze bedoeling, aangezien dat het dierenwelzijn niet ten goede zou komen.

De EG wenst evenmin de noodzaak af te zwakken of te negeren dat de welvaart in de wereld, vooral in de minst ontwikkelde landen moet worden gestimuleerd. De EG is de belangrijkste wereldimporteur van landbouwproducten uit een hele reeks landen, waaronder vele ontwikkelingslanden en minder ontwikkelde landen. Wij erkennen volledig de rol van het handelsverkeer als een hulpmiddel om de levensstandaard in ontwikkelingslanden te verhogen. Wij willen er enkel op toezien dat de liberalisering van de wereldhandel bijdraagt tot de verworvenheden in de EG op het gebied van de bescherming van dieren.

In de praktijk gaat onze aandacht met betrekking tot het welzijn van dieren in hoofdzaak naar de sterk geïntensiveerde en geïndustrialiseerde productiemethoden voor bepaalde diersoorten, met name pluimvee en varkens. Het produceren volgens deze houderijmethoden vindt meestal plaats in ontwikkelde landen, minder in ontwikkelingslanden.

Diverse manieren om het probleem in het kader van de WTO aan te pakken:

Dierenwelzijn is een complex probleem, met raakpunten in de economie, de ethische sector, de diergezondheid, de volksgezondheid, de voedselproductie en de juridische sector. Het is duidelijk dat niet alle WTO-leden hetzelfde belang hechten aan het dierenwelzijn. Toch heeft de OESO onlangs erkend dat het dierenwelzijn een steeds prominentere plaats inneemt in het handelsverkeer, en de bestaande internationale overeenkomsten alsmede de werkzaamheden in het kader van het OIE bevestigen dat.

Wij erkennen dat het een zeer ingewikkeld probleem betreft en dat elk lid van de WTO het recht heeft te kiezen voor maatregelen inzake dierenwelzijn die afgestemd zijn op de eigen situatie. Toch kan niet worden ontkend dat de liberalisering van het handelsverkeer wel degelijk consequenties heeft voor het welzijn van dieren, met name voor het welzijn van landbouwhuisdieren en het vervoer van levende dieren. Leden van de WTO mogen de handel in landbouwproducten en in levensmiddelen niet belemmeren op grond van het dierenwelzijn. Maar terzelfder tijd moet worden erkend dat leden van de WTO die stringente dierenwelzijnsnormen toepassen, het recht hebben die normen te handhaven.

De bestaande WTO-overeenkomsten (Overeenkomst inzake sanitaire en fytosanitaire maatregelen, Overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen, artikel XX van de GATT, en artikel 20 van de Overeenkomst inzake de landbouw) vormen reeds de basis voor de bespreking van enkele problemen met betrekking tot het welzijn van dieren. Wij zijn evenwel van mening dat het dierenwelzijn in zijn totaliteit moet worden aangepakt binnen de WTO. De besprekingen van de laatste jaren hebben duidelijk aangetoond dat er behoefte is aan de totstandbrenging van een gemeenschappelijke basis en een gemeenschappelijk begrip met betrekking tot deze belangrijke kwestie. Daarom wenst de EG het dierenwelzijn in de aan de gang zijnde onderhandelingen te betrekken als een belangrijk zorgpunt uit de niet-handelssector.

Het dierenwelzijn kan op verschillende manieren worden aangepakt. De ene aanpak sluit de andere niet uit en gestreefd kan worden naar een combinatie van diverse acties. Het gaat met name om:

- het tot stand brengen van multilaterale overeenkomsten ter bevordering van het dierenwelzijn. Deze aanpak kan enig voordeel vinden bij een grotere juridische duidelijkheid over de relaties tussen de WTO-voorschriften en handelsmaatregelen die genomen zijn op grond van bepalingen in multilaterale overeenkomsten inzake het dierenwelzijn;
- adequate etikettering, verplicht of facultatief, als bedoeld in artikel 2.2 van de TBT-Overeenkomst, kan tegemoetkomen aan de wens van de consument om met kennis van zaken te kunnen kiezen uit de levensmiddelenproducten, zowel nationale als geïmporteerde producten, met name op basis van de productieomstandigheden, d.i. of bij de productie bepaalde dierenwelzijnsnormen in acht zijn genomen;
- hoge dierenwelzijnsnormen kunnen leiden tot hogere kosten voor de producent die misschien niet worden gecompenseerd door hogere inkomsten uit de verkoop. De liberalisering van het handelsverkeer kan dit effect nog versterken en kan leiden tot een scheeftrekking van de concurrentievoorwaarden en zelfs tot een verlaging van de welzijnsnormen in de exporterende landen. Dat zou de oppositie tegen de liberalisering van het handelsverkeer en tegen de WTO nieuwe kracht geven. Bijgevolg moet worden overwogen of het uit juridisch oogpunt te verdedigen is dat wordt voorzien in een vorm van compensatie voor de extra kosten, wanneer duidelijk kan worden aangetoond dat die extra kosten rechtstreeks verband houden met de hogere welzijnsnormen. Dergelijke compensatie is evenwel slechts aanvaardbaar wanneer zij geen of nauwelijks effect heeft op de handel en de productie.

De EG is ervan overtuigd dat een nauwkeurig onderzoek van de hierboven opgesomde manieren om dit probleem aan te pakken, de WTO-leden de gelegenheid zal geven een zodanige aanpak uit te werken dat het dierenwelzijn op adequate wijze kan worden behandeld in het kader van de WTO, zonder iets af te doen aan de doelstelling op lange termijn, namelijk de liberalisering van de handel in landbouwproducten en in levensmiddelen. De EG zet haar werkzaamheden op het gebied van het dierenwelzijn voort en zij behoudt zich het recht voor op grond daarvan nieuwe voorstellen in te dienen.

AANHANGSEL 7

DOOR DE EG OP DE INFORMELE VERGADERING VAN HET SPECIALE LANDBOUWCOMITÉ VAN DE WTO INGEDIEND DOCUMENT

VERPLICHTE ETIKETTERING VOOR LANDBOUWPRODUCTEN

Nota van de Europese Gemeenschappen

1. De etikettering van voedingsmiddelen en landbouwproducten met als doel informatie te verstrekken en de consument te beschermen mag rekenen op een groeiende interesse van vele WTO-leden en wint aan belang. Etikettering in het algemeen is verschillende keren besproken, hoofdzakelijk maar niet uitsluitend in het TBT-comité. Aangezien in artikel 1 van de TBT-overeenkomst is bepaald dat landbouwproducten onder haar bepalingen vallen, is het dienstig om, in het kader van de landbouwonderhandelingen op grond van artikel 20, de ontwikkelingen op dit gebied in het kader van de TBT-overeenkomst te onderzoeken ten einde na te gaan in welke mate bestaande regels verduidelijking behoeven. Dat in dit document alleen de verplichte etikettering in de context van de TBT-overeenkomst wordt behandeld, heeft dat alleen tot doel dit type etikettering onder de aandacht te brengen, en mag dat niet worden geïnterpreteerd als een voorkeur van het beleid voor verplichte eerder dan voor facultatieve etikettering, en daaruit mag evenmin worden afgeleid dat andere WTO-overeenkomsten, zoals de SPS-overeenkomst, onder bepaalde specifieke omstandigheden niet van toepassing zouden zijn op de etiketteringsregels.
2. De verduidelijking van de TBT-regels voor zover ze betrekking hebben op verplichte etikettering, moet ervoor zorgen dat de leden hun legitieme beleidsdoelstellingen, met inbegrip van relevante niet-handelsgebonden landbouwoverwegingen, kunnen handhaven door middel van etiketteringsregels voor voedingsmiddelen en landbouwproducten, terwijl zij in de internationale handel een marktgeoriënteerde aanpak volgen die de vrije handel zo min mogelijk belemmert. Tegelijkertijd moet door verduidelijking worden voorkomen dat een verplichte etikettering wordt toegepast die een willekeurige of niet te rechtvaardigen discriminatie tussen de leden meebrengt of een verkapte vorm van belemmering van de internationale handel inhoudt. De verduidelijking moet dan ook volledig in overeenstemming zijn met de basisconcepten en –principes van de bestaande WTO-overeenkomsten en de relevante bevindingen van de WTO-organen voor geschillenbeslechting moeten erin worden opgenomen. Bovendien mag de verduidelijking niets toevoegen of afdoen aan de fundamentele rechten en plichten van de leden, en moet in de verduidelijking maximaal rekening worden gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden en de minst ontwikkelde landen.
3. Aangezien in dit document de aandacht wordt toegespitst op aangelegenheden die onder de TBT-bepalingen vallen, mag niet uit het oog worden verloren dat de WTO nauw betrokken is bij besprekingen in andere relevante internationale fora op dit gebied, zoals de *Codex Alimentarius*. Als internationale normen voor etikettering van voedingsmiddelen en landbouwproducten voorhanden zijn, moeten die als basis dienen voor de nationale etiketteringsregelingen in overeenstemming met de bepalingen van de TBT-overeenkomst. De EG blijft dan ook de inspanningen ondersteunen voor de ontwikkeling van multilaterale richtsnoeren voor de verplichte

etikettering van voedingsmiddelen en landbouwproducten. Hoewel die werkzaamheden aan de gang zijn, is het niettemin belangrijk de stand van zaken te verduidelijken met name ten aanzien van de verhouding tussen de TBT-regels en de regelingen inzake verplichte etikettering.

4. Vanuit het standpunt van de EG zijn er sinds de TBT-overeenkomst is gesloten, enkele wellicht relevante vorderingen gemaakt:
 - a) Het recht van de consument op volledige en nauwkeurige informatie wordt thans gemakkelijker en ruimer erkend. De vraag van de consument naar verschillende soorten informatie, met name met betrekking tot voedingsmiddelen en landbouwproducten, is aanzienlijk toegenomen in nagenoeg alle bij de WTO aangesloten landen.
 - b) De Beroepsinstantie heeft in haar rapport over asbest in de EG van 12 maart 2001, terwijl zij voor het eerst rekening hield met sommige bepalingen van de TBT-overeenkomst en met name met de definitie van 'productkenmerken' met betrekking tot technische regelgeving, afgezien van een uitspraak over de eisen op grond van artikel 2 van de TBT-overeenkomst, en heeft aldus de interpretatie van de bepalingen van die overeenkomst onbeproefd gelaten. In hetzelfde rapport wordt bevestigd dat de smaak en de gewoonten van de consument het algemene criterium zijn om de "vergelijkbaarheid" van een product te bepalen. Het verstrekken van exacte en volledige informatie overeenkomstig de etiketteringsregels kan bijgevolg van essentieel belang zijn voor de consument om een degelijke keuze te kunnen maken. De consument acht dit informatieaspect vooral voor voedingsproducten een belangrijke en gevoelige materie. Door dergelijke etikettering kunnen ook voor de consument misleidende praktijken worden voorkomen. Regelingen inzake verplichte etikettering zullen daarom WTO-leden in staat stellen het niveau van informatie aan de consument en van handhaving van de regels dat zij wensen te bereiken, te bepalen aan de hand van hun wetten en regelingen die op hun grondgebied van toepassing zijn in overeenstemming met de TBT-overeenkomst.
 - c) Dat de TBT-voorschriften de regeringen zouden hinderen bij hun aanpak, via informatie-instrumenten zoals etiketteringsvoorschriften, van fundamentele maatschappelijke vraagstukken met betrekking tot de manier waarop landbouw- en voedingsproducten worden geproduceerd, verwerkt en op de markt gebracht, is een misverstand dat dringend uit de wereld moet worden geholpen.

- d) Evenzo moet aandacht worden besteed aan de bezorgdheid van met name een aantal ontwikkelingslanden inzake mogelijk negatieve gevolgen van een regeling inzake verplichte etikettering voor de handel.
5. Tegen deze achtergrond heeft de EG in haar omvattende onderhandelingsvoorstel aangedrongen op de ontwikkeling van etiketteringsregelingen met betrekking tot de productie en verwerking van voedings- en landbouwproducten, ten einde tegemoet te komen aan de bezorgdheid van de consument en ervoor te zorgen dat die regelingen volledig beantwoorden aan de WTO-regels.

De EG stelt met het oog op de invoering van etiketteringsregels de onderstaande richtsnoeren voor, die volgens de EG stroken met artikel 2 van de TBT-overeenkomst:

- a) In de eerste plaats moet het recht van de WTO-leden om zelf het niveau van voorlichting en bescherming van de consument te bepalen met betrekking tot de kenmerken en de productie- en verwerkingsmethodes van voedingsmiddelen en landbouwproducten, worden gehandhaafd.
 - b) Naargelang van het door een TBT-lid gekozen niveau van voorlichting van de consument en handhaving van de regelgeving, kunnen regelingen inzake verplichte etikettering voor voedsel- en landbouwproducten de oplossing zijn die de vrije handel het minst beperkt, en mogen die regelingen als dusdanig de internationale handel nietodeloos belemmeren.
 - c) WTO-leden moeten erop toezien dat de totstandbrenging van een regeling inzake verplichte etikettering in elk van de stadia transparant verloopt, vooral bij het ontwerp van de criteria en de toepassing van regelingen. Alle belanghebbende partijen moeten de kans krijgen om in een zo vroeg mogelijk stadium op zinvolle wijze bij het ontwikkelingsproces te worden betrokken.
 - d) Hoewel de specifieke bepalingen van een verplichte etiketteringsregeling afhangen van het landbouwproduct of de categorie producten waarvoor zij geldt, moet zij de mogelijkheid bieden de consument van informatie te voorzien over de kenmerken van een product, de verwerking ervan en de productiemethodes, met inbegrip van de wijze waarop dieren of planten worden geteeld, het al dan niet biologische productieproces, de gewijzigde eigenschappen van landbouwproducten, enz.
6. Met betrekking tot de problemen die etiketteringsmaatregelen voor voedings- en landbouwproducten kunnen meebrengen voor ontwikkelingslanden, is de EG van oordeel dat:
- a) adequate verplichte etiketteringsregelingen voor voedings- en landbouwproducten eigenlijk de handel kunnen vergemakkelijken en de toegang tot de markt verbeteren door de transparantie en het consumentenvertrouwen te verhogen en aldus de totale handelswaarde van de producten te verhogen.

- b) steun aan ontwikkelingslanden voor de ontwikkeling van regelgevende initiatieven op het gebied van etikettering voor voedings- en landbouwproducten moet worden beschouwd als een belangrijk onderdeel van de ontwikkelingsbijstand.
7. Tot slot acht de EG het belangrijk dat de leden de criteria en de richtsnoeren voor de toepassing van de regels inzake verplichte etikettering voor voedings- en landbouwproducten, als omschreven in punt 5, op dezelfde manier begrijpen en interpreteren.
-

LIJST VAN AFKORTINGEN

AoA	Overeenkomst inzake de landbouw
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
EG	Europese Gemeenschap
EU	Europese Unie
FAO	Voedsel- en Landbouworganisatie
GATT	Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel
LEAD	"Livestock, Environment and Development" (veeteelt, milieu en ontwikkeling)
MTR	Tussenbalans van het gemeenschappelijk landbouwbeleid
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
OIE	Internationaal bureau voor besmettelijke veeziekten
SCAHAW	Wetenschappelijk Comité voor de gezondheid en het welzijn van dieren
SPS	Sanitaire en fytosanitaire normen
WTO	Wereldhandelsorganisatie